

PTT työpapereita 140
PTT Working Papers 140

EKOSYSTEEMIPALVELUIDEN TUOTANTO YHTEISTOIMINTAVERKOSTOISSA

Asiantuntijahaastatteluiden tuloksia

Anna-Kaisa Rämö
Paula Horne
Eeva Primmer

Helsinki, marraskuu 2012

PTT työpapereita
PTT Working Papers
ISBN 978-952-224-109-2 (painettu)
ISSN 1455-4623 (painettu)
ISBN 978-952-224-110-8 (pdf)
ISSN 1796-4784 (pdf)
Pellervon taloustutkimus PTT
Pellervo Economic Research PTT
Helsinki 2012

Anna-Kaisa Rämö – Paula Horne – Eeva Primmer. 2012. EKOSYSTEEMI PALVELUIDEN TUOTANTO YHTEISTOIMINTAVERKOSTOISSA. PTT työpapereita 140. 52 s. ISBN 978-952-224-109-2 (painettu), ISSN 1455-4623 (painettu), ISBN 978-952-224-110-8 (pdf), ISSN 1796-4784 (pdf).

Tiivistelmä: Tutkimuksessa selvitettiin metsänomistajien asenteita metsien hoitoa ja ekosysteemipalveluiden tuotantoa kohtaan haastatteleamalla METSO-yhteistoimintaverkostojen, maisemanhoitoalueiden ja yhteismetsien edustajia. Edustettuina oli yhdeksän eri verkostoa ja haastattelut tehtiin eri puolilla Suomea vuosien 2010 ja 2011 aikana. Tulosten mukaan puuntuotanto on metsänomistajien yleisimmin tunnustama ekosysteemipalvelu. Se on myös tärkein metsien käyttömuoto valtaosalle metsänomistajista. Metsänomistajat ovat kuitenkin yleisesti valmiita ottamaan toimenpiteissään huomioon myös muita käyttömuotoja, kuten esimerkiksi virkistyskäytön. Yhteistoimintaa luontoon liittyvissä asioissa ei metsänomistajien välillä juuri ollut. Metsien tuottamien hyötyjen tuotteistaminen oli verkostoissa myös vähäistä, eikä metsänomistajilla juuri ollut kaupallista ajattelua ekosysteemipalveluiden yhteydessä. Hankkeiden onnistumisen kannalta esiin nousi kolme keskeistä tekijää: Luottamus eri osapuolten välillä, maanomistajien myönteinen asenne sekä hyvä tiedottaminen ja tiedon jakaminen.

Asiasanat: *Ekosysteemipalvelu, yhteistoimintaverkosto, tuotteistaminen.*

Anna-Kaisa Rämö – Paula Horne – Eeva Primmer. 2012. PRODUCTION OF ECOSYSTEM SERVICES IN COOPERATION NETWORKS. PTT Working Papers 140. 52 p. ISBN 978-952-224-109-2 (printed), ISSN 1455-4623 (printed), ISBN 978-952-224-110-8 (pdf), ISSN 1796-4784 (pdf).

Abstract: This study examined Finnish non-industrial private forest owners' attitudes towards management of forests and production of ecosystem services. The analysis is based on interviews with representatives of METSO cooperation networks, landscape conservation areas and jointly owned forests, representing altogether nine different networks. The interviews that covered a range of different geographical areas in Finland were conducted during the years 2010 and 2011. The results indicate that wood production is the most commonly recognized ecosystem service by Finnish forest owners. Extracting wood is also the most common way to utilize the forest by the owners. When conducting forestry operations, forest owners are however, usually willing to consider also other forms of use, such as recreation. Overall, cooperation between forest owners in biodiversity matters is not common. Development of marketable products and services or broader business thinking related to ecosystem services was also quite uncommon in the networks. There seem to be three key factors that contribute to the success of network projects: Trust between the partners, landowners' positive attitude and well-organized extension and information sharing.

Keywords: *Ecosystem services, cooperation network, business development.*

ESIPUHE

Suomessa on keskusteltu pitkään haasteista, joita laaja metsänomistajakunta erilaisine metsänomistuksen motiiveineen asettaa niin puun hankinnalle kuin ekosysteemipalveluiden hallinnalle. Metsien ekosysteemipalveluiden tuotanto on aina yhteistuotantoa – esimerkiksi puuntuotannon ohella metsä tuottaa myös virkistyspalveluita ja hiilensidontaa ilmakehästä. Yhtenä mahdollisuutena monenlaisten ekosysteemipalveluiden tehokkaalle tuotannolle ovat erilaiset yhteisomistus- ja yhteistoimintamuodot. Erilaiset yhteistoimintaverkostot korostavat eri ekosysteemipalveluita toiminnassaan, mutta tuottavat kuitenkin laajan kirjon myös muita palveluita.

Tässä tutkimuksessa selvitetään yhteistoiminnan edellytyksiä, toteutumista ja haasteita kolmessa erilaisessa yhteistoimintamuodossa – METSO-yhteistoimintaverkostoissa, maisemanhoitoalueilla ja yhteismetsissä. Tämä raportti on osa Pellervon taloustutkimus PTT:n, Metsäntutkimuslaitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen vuosina 2009–2012 toteutettua ”Metsien ekosysteemipalveluiden yhteensovittaminen yhteistoimintaverkostoissa” -yhteistutkimushanketta. Tutkimusryhmään kuuluivat kirjoittajien lisäksi Jukka-Pekka Jäppinen ja Anna Tainio (Suomen ympäristökeskus), Marjatta Hytönen (Metsäntutkimuslaitos) sekä Matleena Kniivilä (Pellervon taloustutkimus PTT), Tutkimushanketta on rahoittanut maa- ja metsätalousministeriö METSO-ohjelman tutkimusrahoituksella. Tekijät kiittävät ministeriötä saamastaan tuesta.

Tutkimuksen ohjausryhmän ovat muodostaneet erityisasiantuntija Katja Matveinen-Huju (pj. maa- ja metsätalousministeriö), tutkimuspäällikkö Erno Järvinen (Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto MTK), tutkija Terhi Koskela (Metsäntutkimuslaitos), ohjelmapäällikkö Johanna Leinonen (Metsähallitus), johtaja Lauri Saaristo (Tapio), projektipäällikkö Saija Sirkiä (Suomen ympäristökeskus) sekä aluejohtaja Karen Wik-Portin (Suomen metsäkeskus). Tutkimuksen tekijät haluavat kiittää kaikkia edellä mainittuja henkilöitä saamistaan kommenteista ja arvokkaasta asiantuntija-avusta tutkimuksen aikana. Erityisesti haluamme kiittää lämpimästi kaikkia tutkimukseen osallistuneita metsänomistajia ja verkostojen toimijoita.

Helsingissä 18.10. 2012

Pasi Holm
toimitusjohtaja

Paula Horne
tutkimusjohtaja

TIIVISTELMÄ

METSO-yhteistoimintaverkostojen, maisemanhoitoalueiden ja yhteismetsien edustajille tehdyistä haastatteluista ilmenee, että puuntuotanto on metsänomistajien yleisimmin tunnistama ekosysteemipalvelu ja myös metsiensä tärkein käyttömuoto. Metsänomistajat ovat kuitenkin yleisesti valmiita ottamaan toimenpiteissään huomioon puuntuotannon ohella myös muita käyttömuotoja. Erilaisten hyötyjen suunnitelmallinen tuottaminen samalla metsäkuviolla on kuitenkin vähäistä.

Metsien hyötyjen tuotteistaminen verkostoissa oli vähäistä. Tähän oli pääosin syynä se, että suurin osa tarkastelluista verkostoista oli vasta toimintansa alkuvaiheessa, kun haastattelut tehtiin. Esimerkiksi luontomatkailun ympärille oli syntynyt toistaiseksi niukasti elinkeinotoimintaa. Kaikkiaan metsänomistajilla ei juuri ollut ekosysteemipalveluihin liittyvää kaupallista ajattelua.

Yhteistyötä ekosysteemipalveluiden tuotannossa metsänomistajat tekivät myös hyvin vähän, vaikka joitakin myönteisiä yhteistyökokemuksia oli kertynyt luontomatkailussa. METSO-verkostoissa yhteistyöhön maanomistajia oli motivoinut luontoarvojen edistäminen, yhteistoimintaverkoston yhteisöllisyys sekä halu tehdä omaa kylää tunnetuksi. Suojeluun metsänomistajia kannusti vapaaehtoisuus ja määräaikaisuus. Myös taloudelliset motiivit kuten tuet ja korvaukset kannustivat osaa metsänomistajista yhteistoimintaan.

Maisemanhoitoalueilla paikallisten asukkaiden suhtautuminen hankkeisiin oli ollut myönteistä ja asukkaat olivat osallistuneet niihin aktiivisesti. Maisemahankkeissa vetäjien rooli sekä organisaatioiden edustajien välinen yhteistyö nähtiin onnistumisen kannalta tärkeiksi.

Yhteismetsien osakkaiden liittymisen motiivit olivat pääosin taloudellisia tai sukupolvenvaihdoksiin ja perinnönjakoon liittyviä. Yhteismetsissä taloudelliset tavoitteet korosivat, mutta myös metsien muita arvoja huomioitiin toimenpiteissä ja toiminnassa.

Kaikkiaan metsänomistajien välinen yhteistyö luontoasioissa oli vähäistä. Pelko oman päätösvallan vähenemisestä oli yhteistyötä heikentävä tekijä. Muita yhteistoimintaa rajoittavia tekijöitä olivat henkilöresurssien vähäisyys, maanomistajien ja organisaatioiden ajanpuute sekä luottamuspula maanomistajien ja viranomaisten välillä.

Hankkeiden onnistumisen kannalta esiin nousi kolme keskeistä tekijää: luottamus eri osapuolten välillä, maanomistajien myönteinen asenne sekä hyvä tiedottaminen.

Tulokset perustuvat haastatteluihin, jotka tehtiin verkostohankkeiden toteuttajille ja koordinaattoreille eri puolilla Suomea vuosina 2010 ja 2011. Edustettuna oli yhteensä yhdeksän verkostoa. Haastatteluilla pyrittiin tuottamaan tietoa maanomistajien asenteista metsien hoitoa ja erilaisten ekosysteemipalveluiden tuotantoa kohtaan. Lisäksi pyrittiin selvittämään maanomistajien kiinnostusta yhteistoimintaan. Tulokset heijastavat hankkeiden toteuttajien ja koordinaattoreiden näkemyksiä metsänomistajien asenteista ja ekosysteemipalveluista. Saatua tietoa on hyödynnetty lomakkeen laadinnassa metsänomistajakyselyä varten. Kyselyn kohderyhmän muodostivat metsänomistajat haastatteluun osallistuneiden verkostojen alueilla.

SUMMARY

Interviews among representatives of METSO cooperation networks, landscape conservation areas and jointly owned forests indicate that wood production is the most commonly recognized ecosystem service by Finnish non-industrial private forest owners. Extracting wood is also the most common way to utilize the forest by the owners. When conducting forestry operations, forest owners are willing to consider also other ways to use forests, such as recreation. However, conscious and planned production of various services on one woodlot is quite unusual.

Development of marketable products and services or broader business thinking related to ecosystem services was uncommon in the networks. This was mostly due to the fact that many of the analysed networks had launched their activity only recently. For example, new organized commercial activity around nature tourism was scarce so far. Overall, the forest owners did not have much business thinking related to ecosystem services.

There was little cooperation among the forest owners related to biodiversity conservation or production of ecosystem services, with the exception of some positive remarks about collaborative efforts related to nature tourism. The main motives of those interested in conservation cooperation were enhancing biodiversity values, collective aspects of the networks as well as an interest in making the home village better known. Voluntariness and limited duration of the conservation contract encouraged forest owners to conserve their forests. Economic motives, such as subsidies and compensations, were incentives to some of the forest owners.

In the landscape conservation areas, local people had positive attitudes towards the projects and they participated actively in them. The role of project leaders and the cooperation between representatives of organizations were found crucial for the success of these projects.

The motivations of stakeholders in jointly owned forests were mainly economic or related to generation transfer or estate division. Economic goals were emphasized in these joint forests but other values were also considered when planning forestry operations.

Overall, cooperation between forest owners in biodiversity matters is quite infrequent. This is partly due to forest owners' fear of losing some of their autonomy. Other factors limiting cooperation include scarcity of human resources, lack of time among both forest owners and organizational representatives, as well as lack of trust between forest owners and authorities.

Three key factors vital to the success of projects emerged from the analyses: trust between the partners, landowners' positive attitudes to the project and well-organized extension and information sharing.

These results are based on interviews conducted with leaders and coordinators of nine cooperation networks across Finland during the years 2010 and 2011. The aim of the interviews was to produce information about landowners' attitudes to management of forests and production of ecosystem services. Further, the aim was to find out, how interested forest owners were to cooperate in these functions. The results reflect the leaders' and coordinators' perceptions of land-owner attitudes and ecosystem services. The received information has fed into the preparation of a survey questionnaire targeted at forest owners in the areas represented in the interviews.

Sisällys

ESIPUHE	5
TIIVISTELMÄ	7
SUMMARY	8
1. JOHDANTO	13
1.1 Tutkimuksen tausta	13
1.2 Tutkimuksen tavoitteet	14
2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	16
2.2 Yhteistoimintaverkostojen esittely	17
METSO -yhteistoimintaverkostot	17
3. HAASTATTELUJEN TULOKSET	19
3.1 Verkostojen taustapiirteitä	19
3.2 Verkoston perustaminen ja siihen vaikuttaneet syyt	20
3.3 Verkostojen tavoitteet ja toimintatavat.....	22
3.4 Maanomistajien tunnistamat ekosysteemipalvelut metsissään	24
METSO-verkostot	24
3.5 Metsänomistajien painottamat käyttömuodot ja niiden yhteensovittaminen	27
3.6 Metsien tarjoamien hyötyjen tuotteistaminen	29
3.7 Yhteistoiminta verkostoissa	33
3.7.1 Verkostoon liittymisen syyt.....	33
3.7.4 Yhteistoimintaa rajoittavat tekijät	40
3.8 Verkostojen käyttämät suojelun keinot ja eri keinojen vahvuudet ja heikkoudet.....	43
4. YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	46
LÄHTEET	51

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Ihminen hyötyy monin tavoin luonnon ekosysteemien tarjoamista palveluista eli luonnonvaroista ja erilaisista luonnon toiminnoista. Näitä hyötyjä kutsutaan myös ekosysteemipalveluiksi. Monet niistä ovat ihmisille sekä muulle elämälle elintärkeitä, koska toimeentulomme pohjautuu luonnonvarojen hyödyntämiseen ja nämä luonnonvarat ovat syntyneet luonnon toimintojen tuloksena. Osa näistä hyödyistä vaikuttaa ihmisiin epäsuorasti ja on siten vaikeasti havaittavissa tai mitattavissa. Metsien tarjoamia ekosysteemipalveluita ovat esimerkiksi raakapuu, riista ja keräilytuotteet sekä ekosysteemien toimintaan perustuvat moninaiset hyödyt, kuten ilmakehän hiilen sidonta, maaperän ravinteiden kierrätys, veden puhdistuminen sekä valumavesien ja tulvien säätely. (Kniivilä ym. 2011.)

Tehtäviensä mukaan ekosysteemipalvelut voidaan jakaa neljään eri ryhmään. Näitä ovat 1) tuotantopalvelut, jotka kattavat ihmisen suoraan hyödyntämät luonnonvarat, 2) säätelypalvelut, jotka ovat ihmisiä epäsuorasti hyödyttäviä (esim. hiilen sidonta ja ilmastonsäätely), 3) kulttuuripalvelut eli ekosysteemien henkiset ja eettiset merkitykset, sekä muiden palveluiden ylläpitämiseen tarvittavat 4) tuki- ja ylläpitopalvelut kuten fotosynteesi ja ravinteiden kierto (Kniivilä ym. 2011).

Metsäiset ekosysteemit tuottavat kestäväällä tavalla esimerkiksi elinkeinoille välttämättömiä tuotteita (kuten raakapuu) ja palveluita (esim. ravinnekierto) sekä virkistysmahdollisuuksia ja maisema-arvoja. Metsien eri käyttömuotojen yhteensovittaminen on aiheuttanut kiistoja Suomessa vuosikymmenien ajan (Hellström 2001). Uusien ekosysteemipalveluiden ja niiden arvon tunnistaminen (kuten virkistyskäyttö, luonnon monimuotoisuus, hiilinielut) nostavat esiin tarpeen sovittaa yhteen erilaisten ekosysteemipalveluiden hyödyntämistä. Avainasemassa tässä ovat rakenteet, jotka edistävät yhteistyötä ja kommunikointia eri käyttömuotojen ja toimijoiden välillä. (Esim. Jäppinen ym. 2004, Kaljonen ym. 2007.)

Metsäisten ekosysteemipalveluiden hyödyntämisen yhteensovittaminen on kuitenkin erittäin haasteellista, sillä Suomen metsistä noin 60 prosenttia on yksityisessä omistuksessa. (Hänninen & Sevola 2010.) Yksityisten henkilöiden omistamia, vähintään kahden hehtaarin suuruisia metsätiloja on Suomessa noin 345 000 kappaletta. Tilojen keskikoko on noin 30 hehtaaria. Yksityismetsänomistajien lukumäärä on kuitenkin huomattavasti

suurempi eli noin 740 000 metsänomistajaa, sillä samalla metsätilalla on usein enemmän kuin yksi omistaja. (Metsätilastollinen vuosikirja 2010).

Metsänomistajakunnan laajuudesta seuraa, että metsänomistajien arvot, asenteet ja metsänomistuksen tavoitteet vaihtelevat paljon. Näitä on selvitetty useissa tutkimuksissa, mutta pääosin melko yleisellä tasolla tai tiettyyn aihepiiriin liittyvänä (esim. Karppinen ym. 2002, Tilli ym. 2009, Rämö & Toivonen 2009).

Tutkimusten mukaan metsänomistajista noin joka kolmannella on useita erilaisia tavoitteita metsänomistukselleen. Joka neljäs metsänomistaja korostaa virkistystä ja luontoarvoja metsänomistuksessaan. Lähes saman verran on metsänomistajia, joilla ei ole metsänomistuksessaan mitään selkeää tavoitetta. Noin joka viidennelle metsänomistajalle metsänomistus merkitsee ennen kaikkea taloudellista turvaa esimerkiksi vanhuuden varalle. (Tilli ym. 2009).

Tutkimuksissa on myös tullut selvästi esiin, että metsänomistajille on tärkeää saada itse päättää omiin metsiinsä liittyvistä asioista. Tämän vuoksi esimerkiksi joka toiselle metsänomistajalle on lähes mahdotonta ajatella yhteisomistusta omien metsiensä kohdalla. Metsänomistajat arvioivat kuitenkin, että luonnonsuojelussa yhteisomistus voisi olla hyödyllisempää kuin muissa metsissä tapahtuvissa toiminnoissa. (Rämö & Tilli 2007.)

Erilaisten ekosysteemipalveluiden tuottaminen yhtä aikaa samalla alueella on helpompaa, kun kyseessä on laaja alue. Kaikkia mahdollisia ekosysteemipalveluita ei tämän vuoksi pystytä usein tuottamaan yhden tilan alueella. Varsinkin eteläisessä Suomessa ekosysteemipalveluiden tuottaminen tapahtuu pääosin yksityismetsissä. Siksi on tärkeää, että maanomistajille tarjotaan tietoa yhteistoiminnan hyödyistä ja kannustetaan yhteistoimintaan. (Kniivilä ym. 2011.) Ekosysteemipalveluiden tuotannon yhteensovittaminen edellyttää myös metsänomistajien tavoitteiden, arvojen ja asenteiden hyvää tuntemista.

Metsänomistajien arvoista ja asenteista ekosysteemipalveluiden tuotantoa kohtaan sekä halukkuudesta tällaiseen yhteistoimintaan on kuitenkin saatavissa niukasti tutkimustietoa. Tällaista tietoa tarvitaan, jotta voidaan kehittää työkaluja metsänomistajien neuvontaan ja motivointiin ekosysteemipalveluihin ja niiden tuotantoon liittyvissä asioissa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tämä tutkimus on osa laajempaa tutkimuskokonaisuutta ”Metsien ekosysteemipalveluiden yhteensovittaminen yhteistoimintaverkostoissa”. Tämän osahankkeen

tarkoituksena on tuottaa tietoa haastattelututkimuksen keinoin maanomistajien asenteista metsien hoitoa ja erilaisten ekosysteemipalveluiden tuotantoa kohtaan. Lisäksi tutkimuksessa on pyritty selvittämään maanomistajien suhtautumista erilaisiin yhteistoimintamuotoihin. Haastateltavina ovat olleet verkostohankkeiden toteuttajat ja koordinaattorit, joten tulokset heijastavat myös heidän asenteitaan ja näkemyksiään ekosysteemipalveluihin liittyvistä asioista.

Haastatteluissa saatu tieto analysoitiin laadullisesti ja tulokset on raportoitu tässä julkaisussa. Tietoa on hyödynnetty myös metsänomistajille suunnatussa kyselyssä käytetyn lomakkeen laadinnassa.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Aineiston hankinta

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla henkilökohtaisesti verkostohankkeiden toteuttajia ja koordinoijia. Haastattelussa selvitettiin verkostoissa toimivien henkilöiden näkemyksiä verkostojen toiminnasta sekä onnistumisista ja ongelmista niissä. Lisäksi haastateltavilta tiedusteltiin heidän käsityksiään verkostonsa alueella toimivien metsänomistajien suhtautumisesta metsiinsä ja niiden hoitoon, kiinnostuksesta ekosysteemipalveluihin sekä halukkuudesta yhteistoimintaan niiden tuottamisessa.

Tietoja hankittiin muun muassa seuraavien kysymysten avulla:

- Miksi verkosto on syntynyt?
- Mitä ekosysteemipalveluita maanomistajat tunnistavat omissa metsissään?
- Mitä käyttömuotoja metsänomistajat painottavat metsiensä hoidossa ja käytössä?
- Millaisia näkemyksiä metsänomistajilla on metsien kehittämisen suhteen erityisesti ekosysteemipalveluiden tuotannon näkökulmasta?
- Millaisia odotuksia maanomistajilla on verkostossa tapahtuvan yhteistoiminnan suhteen?
- Millaisia reunaehtoja toimintaan liittyy?
- Millaiset maanomistajat ovat halukkaimpia liittymään yhteistoimintaverkostoon?

Haastateltavia oli kaikkiaan 21 ja he edustivat yhdeksää eri verkostoa Etelä- ja Lounais-Suomessa, Pohjanmaalla, Savossa ja Lapissa. Haastattelut tehtiin ajanjaksolla 23.11.2010–19.9.2011. Verkostoista viisi oli METSO-verkostoja, kaksi edustimaisemanhoitoalueita ja kaksi yhteismetsiä.

Haastattelut kestivät 1–2 tuntia kukin ja ne tallennettiin. Tallennetut haastattelut litteroitiin, analysoitiin laadullisesti ja raportoitiin.

2.2 Yhteistoimintaverkostojen esittely

METSO -yhteistoimintaverkostot

METSO-ohjelman 2008–2020 tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2020 mennessä (Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien... 2008, Hallitusohjelma 2011). Toimintaohjelma pyrkii tavoitteeseen vapaaehtoisilla keinoilla. METSO-ohjelmalla suojellaan metsiä, jotka ovat eliölajien elinympäristöinä arvokkaita. Tarpeen mukaan elinympäristöjen luonnonarvoja on mahdollisuus kehittää hoidon ja kunnostuksen keinoin. (www.metsonpolku.fi)

Yhteistoimintaverkostot ovat yksi METSO:n neljästätoista toimenpiteestä. METSO-yhteistoimintaverkostojen perusta on metsänomistajien vapaaehtoinen yhteistoiminta. Verkostoilla turvataan toisiinsa kytkeytyvien metsien monimuotoisuutta ja kehitetään sen hyödyntämiseen liittyvää elinkeinotoimintaa. Verkostot edistävät metsien monimuotoisuutta, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä sekä uudenlaisia toimintatapoja, yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Verkostohankkeen vetäjänä voi toimia esimerkiksi ympäristö- tai metsäalan organisaatio, kyläyhdistys, urheilu- tai metsästysseura tai muu paikallinen yhdistys. Verkostojen muodostaminen tai niihin liittyminen on vapaaehtoista. Yhteistoimintaverkoston kuuluvien metsien ei tarvitse muodostaa yhtenäistä aluetta. Verkostot voivat olla joko paikallisia tai sijaita usean kunnan alueella. (www.metsonpolku.fi)

Monissa METSO-yhteistoimintaverkostoissa on mukana tyypillisesti Suomen metsäkeskus, alueellinen ELY-keskus, paikallinen metsänhoitoyhdistys sekä vaihtelevasti eri järjestöjä ja muita toimijoita. Monien yhteistoimintaverkostojen ohjausryhmissä on mukana myös paikallisia maanomistajia.

Maisemanhoitoalueet

Erityisen maisemanhoitoalueen voi perustaa luonnonsuojelulain mukaan luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Arvokkaat maisema-alueet on nimetty valtioneuvoston periaatepäätöksessä vuonna 1995. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden nimeäminen perustuu seutukaavaliittojen inventointeihin. Valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita on 156 ja niiden kokonaispinta-ala on 730 000 hehtaaria. Maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita listattiin 171. Niitä ei kuitenkaan ole mainittu valtioneuvoston periaatepäätöksessä. Keväällä 2010 on käynnis-

tynyt valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. (www.ymparisto.fi a ja b.)

Arvokkaita maisema-alueita pyritään hoitamaan yhteistyössä maanomistajien kanssa. Maisemanhoidon perusta on perinteisten elinkeinojen ja asutuksen elinvoimaisina pysyminen. Tavoitteena on säilyttää mahdollisuuksien mukaan perinteisiä elementtejä uuden rinnalla. Arvokkaat maisema-alueet on otettava huomioon alueiden käytössä ja ne tulee sisällyttää myös maakuntakaavoihin. (www.ymparisto.fi a ja b.)

Yhteismetsät

Yhteismetsä on tilojen yhteinen alue, joka on tarkoitettu kestävän metsätalouden harjoittamiseen osakkaiden hyväksi. Yhteismetsät ovat yksityismaita. Yhteismetsän perustamisesta ja toiminnasta on säädetty yhteismetsälaissa. Yhteismetsälain mukaan yhteismetsää on käytettävä ensisijaisesti kestävän metsätalouden harjoittamiseen. Tällä tarkoitetaan sekä taloudellista, sosiaalista että ekologista kestävyyttä. Osakkaat voivat päättää, mitä kestävän metsätalouden osa-alueita he painottavat yhteismetsän toiminnassa. (www.tapio.fi/yhteismetsat.)

Metsänomistajat voivat sopia yhteismetsän perustamisesta, mikäli heidän tiluksensa muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Myös ennestään olevaan yhteismetsään voi liittyä uusia osakkaita, jolloin liittyjälle annetaan hänen tiluksiaan vastaava osuus yhteismetsään. Lisäksi yhteismetsä voi ostaa lisämaita tavallisella kiinteistökaupalla. (www.tapio.fi/yhteismetsat.)

3. HAASTATTELUJEN TULOKSET

3.1 Verkostojen taustapiirteitä

Haastatteluissa edustettuna olevat verkostot poikkesivat monin tavoin toisistaan sekä tavoitteiltaan ja toimintatavoiltaan että laajuudeltaan. METSO-verkostoissa jäseninä olevien maanomistajien määrä oli 40–150 henkilöä. Lisäksi verkostoissa toimi hyvin monenlaisia organisaatioita kuten Metsäkeskus, Metsänhoitoyhdistys, Ely-keskus, Metsähallitus ja kuntia sekä kaupunkeja, luonnonsuojelupiirejä sekä yrityksiä. Verkostoissa saattoi olla jäseninä lisäksi henkilöitä, jotka eivät omistaneet maata, mutta olivat muuten kiinnostuneita asiasta. Joissakin verkostoissa oli vain henkilöjäseniä.

METSO-verkostoissa alueiden koko oli suurimmillaan noin 7 000 hehtaaria, mutta sopimusten piirissä olevat alueet olivat tuntuvasti pienempiä, pääosin alle sata hehtaaria. Alueiden koko oli myös jatkuvassa muutoksessa, sillä haastattelujen ajankohtana useiden verkostojen toiminta oli vasta alkuvaiheessa.

Maisemanhoitoalueiden koko oli sidoksissa alueen sisältämiin maisema- ja luontoarvoihin (1 200 ja 4 000 hehtaaria). Maanomistajien määrä alueilla jäi enimmilläänkin alle sadan. Aukkaiden lukumäärä alueilla oli noin 200 ja noin 800 asukasta. Osa maanomistajista asui kaukana verkoston alueella sijaitsevasta tilastaan. Omistajien joukossa oli lisäksi perikuntia, eivätkä omistajat aina itse tienneet tilansa tarkkaa sijaintia.

Haastatteluissa edustettuina olevien yhteismetsien pinta-alat olivat runsaat tuhat ja useita tuhansia hehtaareja. Osakkaiden määrä näissä yhteismetsissä oli alle 100 ja reilusti yli 200 henkilöä. Yhteismetsään kuuluvat alueet eivät aina olleet suoraan yhteydessä toisiinsa. Yhteismetsällä saattoi myös olla maa-alueita useiden kuntien alueilla. Haastatteluun osallistui edustajia sekä vanhasta perinteikkästä yhteismetsästä että uudesta yhteismetsästä. Mukana olevat yhteismetsät edustivat kokonaan yksityisten maanomistajien maista muodostettua yhteismetsää sekä yksityisten ja kaupungin metsistä koostuvaa yhteismetsää.

3.2 Verkoston perustaminen ja siihen vaikuttaneet syyt

METSO-verkostot

METSO-hankkeista kaksi oli käynnistynyt vuonna 2009 ja yksi vuonna 2010. Siten kaikki hankkeet olivat melko alkuvaiheessa haastattelujen ajankohtana.

Verkostojen perustamisen taustalla oli hyvin moninaisia syitä. Joissakin idea oli saattanut kypsyä useita vuosia käytännön työssä saatujen kokemusten perusteella. Useimmissa hankkeissa aloite hankkeen käynnistämiseen oli tullut organisaatiolta. Metsäalan toimijat eivät kuitenkaan olleet aloitteentekijöitä kaikissa hankkeissa tai alusta asti mukana niissä, vaan alkuvaiheen olivat joissakin hankkeissa hoitaneet maanomistajat yksin.

Syinä hankkeiden käynnistämiseen mainittiin muun muassa alueen maanomistajien halu ja tarve säilyttää verkoston alueella mahdollisuudet maa- ja metsätalouden harjoittamiseen jatkossakin. Tätä varten haluttiin koota yhteen kaikki alueen maanomistajat ja metsäalueiden toimijat, tavoitteena suunnitella yhdessä alueen metsätalouskäyttöä, luonnonsuojelua ja virkistyskäyttöä. Näin haluttiin saada suunnittelun piiriin mahdollisimman suuri yhtenäinen alue, jolloin alueella voitaisiin samanaikaisesti turvata moninainen toiminta ja luonnonsuojelulliset tavoitteet.

METSO-keinin tarjoama tilaisuus mainittiin myös hankkeen käynnistämisen motiiviksi. Tällöin liikkeelle oli lähdetty siten, että etsittiin alueita, jotka täyttivät yhteistoimintaverkoston tavoitteet ja sitä kautta oli päädytty nykyiseen alueeseen. Alue ja sen hienot kohteet olivat jo ennestään tuttuja hankkeessa mukana oleville organisaatioille.

Myös tarve luonnonarvokaupan kokeiluun oli antanut sysäyksen verkostohankkeen käynnistämislle. Kokeiluun osallistui luonnonarvokaupan tehneitä tai siitä kiinnostuneita metsänomistajia.

Maisemanhoitoalueet

Haastatteluissa edustettuna olevat maisemanhoitoalueet oli perustettu vuonna 2007 ja 2009. Molemmissa hankkeissa aloitteellisia olivat olleet paikalliset kyläläiset ja kunnan edustajat.

1. Kohde 1)

- Hanke oli käynnistynyt, kun alueen ympäristökeskuksessa etsittiin sopivaa kohdetta. Kyseinen alue valittiin muutaman vaihtoehdon joukosta, minkä

jälkeen selvitettiin kyläläisten halukkuus lähteä mukaan hankkeeseen. Hanke käynnistyi, kun maanomistajat suhtautuivat ajatukseen myönteisesti ja päätös oli yksimielinen. Metsäkeskus osallistui hankkeeseen jo sen alkuvaiheessa ja teki suunnittelua yhdessä ympäristökeskuksen kanssa. Kunta lähti myös mukaan hankkeeseen ja sen panos oli merkittävä. Hankkeelle koottiin ohjausryhmä. Siinä olivat edustettuina ympäristökeskus, metsäkeskus, maakuntamuseo, metsänhoitoyhdistys ja kunta. Lisäksi muodostettiin paikallistyöryhmä, jolla kyläläiset saatiin osallistumaan hankkeeseen. Tässä työryhmässä oli kyläläisten valitsemia henkilöitä. Rahoitusta haettiin ympäristöministeriöltä ja kunnalta. Hankkeen esittelyä varten pidettiin tiedotustilaisuus.

- Suunnittelussa otettiin metsätalouden näkökulma. Ajatuksena oli, että pakkokeinoja ja rajoituksia vältetään mahdollisimman pitkälle. Toteutusta varten alueelle laadittiin metsänhoitosuosituksen. Samaan aikaan alueella oli menossa aluesuunnittelu, joten metsäkeskuksen kanssa tehtiin myös yhteistyötä. Mitään erityisiä ristiriitoja ei kylällä esiintynyt, vaan kyläläiset olivat aktiivisia ja alueen perustamiselle myötämielisiä. Myös kunta osallistui hankkeeseen.

2. Kohde 2)

- Maisema-alueen perustamiseen antoi sysäyksen alueen pääsy valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden luetteloon. Tällöin havaittiin mahdollisuus kehittää aluetta edelleen luonnonsuojelulain mukaisena maisema-alueena. Asia esiteltiin paikalliselle kyläseuralle, joka kiinnostui asiasta ja lähti viemään hanketta eteenpäin. Hankkeen käynnistämiseksi aktiivisista kylätoimijoista koottiin toimikunta ja muodostettiin myös ohjausryhmä. Mukaan tulevat alueet täsmentyivät hankkeen alussa. Vapaaehtoisuutta korostettiin ja lisäksi painotettiin, että elinkeinoja haittaavia rajoituksia tai määräyksiä ei alueelle säädetä.
- Hankkeen alussa pidettiin maanomistajien kokous. Sitä ennen heille lähetettiin kirje, joka sisälsi hyvin tarkkoja ohjeita alueen hoitamisesta. Kirjeen sai noin 400 maanomistajaa. Kirjeiden lisäksi maanomistajiin otettiin yhteyttä henkilökohtaisesti. Monella maanomistajalla oli jo valmiiksi selkeä kuva siitä, mistä oli kysymys ja moni oli jo suunnitellut toimenpiteitäkin omille alueilleen.
- Osalle maanomistajista tehtiin luonnonhoitosuunnitelmat. Suunnitelmat sisälsivät yleistä tietoa maisemanhoidosta sekä maisema-alueella olevista metsikkökuvioista. Yhteydenotoissa aloitteellisia olivat pääasiassa hankkeen vetäjät, jotka ottivat yhteyttä maanomistajiin. Joitakin yhteydenottoja tuli myös asiasta kiinnostuneilta maanomistajilta. Ongelmia aiheutti maanomistajien tavoittaminen, sillä heitä asui paljon ympäri Suomea ja myös ulkomailla.

Yhteismetsät

Tutkimuksessa mukana olleista yhteismetsistä toinen oli uusi yhteismetsä ja siinä perustajana oli kaupunki, jonka metsäpinta-ala oli kasvanut huomattavasti kuntaliitosten seurauksena. Yhteismetsä perustettiin vaihtoehtona metsien myynnille. Kaupunki liitti yhteismetsään määräalan metsäomaisuudestaan, joka kattoi vajaat puolet yhteismetsän alasta. Yksityisten maanomistajien maat muodostivat loppuosan alueesta. Kaupungin mukanaolo lisäsi metsänomistajien kiinnostusta ja toi asiaan uskottavuutta ja luotettavuutta.

Toinen mukana olevista yhteismetsistä oli vanha, karjalaisten siirtolaisten yhteiseksi alueeksi perustettu yhteismetsä. Siirtolaisille annettiin pieni kotitarvemetsä sekä peltoalue. Tukkimetsästä muodostettiin yhteismetsä. Alun perin kaikki yhteismetsän metsät sijaitsivat yhden kunnan alueella. Yhteismetsän osakkaat olivat alkuvaiheessa rintamamiehiä sekä niitä kantatilallisia, jotka luovuttivat maata siirtolaisten tarpeisiin.

3.3 Verkostojen tavoitteet ja toimintatavat

METSO-verkostot ja hankkeet

METSO-verkostohankkeissa tavoitteet vaihtelivat hankkeittain. Osassa hankkeita pyrkimyksenä oli tavoittaa maanomistajia metsäluontoon liittyvää neuvontaa varten, osassa tavoiteltiin uusien METSO-kohteiden löytymistä. Jotkut hankkeet sisälsivät paljon suunnittelua metsässä kuten peruskartoitusta METSO-kohteiden löytämiseksi.

Tavoitteet olivat seuraavanlaisia:

- Soveltaa yleissuunnittelumenetelmää metsissä siten, että löydettäisiin kokonaisuuksia ilman keinotekoisia rajoja metsätalous- ja maatalousalueiden välillä. Tällä pyrittiin löytämään uusia METSO-kohteita, joita voitaisiin tarjota metsänomistajille.
- Tavoittaa maanomistajat ja antaa heille neuvontaa metsäluontoasioissa. Pyrkimyksenä oli neuvoa metsänomistajia kaikissa metsäluontoon liittyvissä asioissa sekä opastaa, kuinka hakkuissa otetaan metsäluonto huomioon. Kartoituksia ei hankkeeseen sisällynyt ollenkaan.
- Alueen kehittäminen kokonaisuutena siten, että siellä olisivat edustettuina metsien erilaiset omistusmuodot ja käyttötarkoitukset. Pyrkimyksenä oli säilyttää alueella metsätalous sekä tarjota erilaisia vaihtoehtoja luonnon vaalimiseen. Visiona oli luoda verkoston alueesta pala elävää maaseutua kaupunkien läheisyyteen.
- Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja sen ohella alueen elinkeino-toiminnan, kuten matkailun, tukeminen. Myös virkistyskäyttöpalveluiden ja

suojelupinta-alan lisääminen lukeutui hankkeen tavoitteisiin. Hankkeessa pyrittiin esittelemään maanomistajille suojeluvaihtoehdot ja tarjolla olevat korvausmahdollisuudet. Suojeluun oli käytössä METSON määräaikaisen ja pysyvän suojelun keinot.

Maisemanhoitoalueet

Maisemanhoitoalueilla tavoitteet ja toimintatavat olivat seuraavanlaisia:

1. Kohde 1)

- Perustamisen liikkeelle panevana voimana oli tarve säilyttää maakunnallisesti merkittävä kulttuurimaisema, joka ilmentää ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta. Maisema-alueen perustamisella haluttiin myös edistää maaseutu-matkailua ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä alueella. Hankkeen tavoitteena oli löytää kylä, joka täyttää maisemallisilta ominaisuuksiltaan monenlaisia kriteereitä. Ensisijainen kriteeri ei ollut maisemallisesti kaunein kylä, vaan maisemanhoidollisesti järkevä alue. Metsäkeskus tuli toimintaan mukaan, kun alue oli jo valittu maisemakyläksi.
- Alueen suunnittelu lähti paikallisista lähtökohdista ja täysin hankkeessa mukana olevan metsäkeskuksen sisältä. Metsäkeskus sai etsiä ilman ohjeistusta herkät alueet ja miettiä niille sopivat käsittelytavat. Arvokkaiden alueiden tunnistaminen ei tuottanut vaikeuksia, vaikka varsinaista asiantuntija-apua ei saatukaan. Yhteistyötä tehtiin kuitenkin metsänhoitoyhdistyksen neuvojan kanssa. Hankkeessa mukana olleet eri organisaatioiden edustajat tunsivat hyvin toisensa, mikä edesauttoi hankkeen onnistumista. Myös hankkeen vetäjien hyvä paikallistuntemus auttoi toteutuksessa. Muutosvastarintaa vähensi se, että hankkeen vetäjät olivat tuttuja alueen asukkaille.
- Varsinainen hanke on jo päättynyt, mutta maiseman ylläpito vaatii jatkuvasti toimenpiteitä. Kun käsittely- tai hakkuutarpeita ilmenee, mietitään tapauskohtaisesti maiseman kannalta parhaat vaihtoehdot.
- Hankkeella on ollut myös jatkohanke, jonka puitteissa paikallisia asukkaita on aktivoitu toimintaan. Esimerkiksi lampaan kasvatusta oli pyritty edistämään alueilla, joilla esiintyi maisemanhoitotarvetta. Viljelijöiden kanssa oli tehty ympäristötukisopimuksia. Jatkohanke on konkretisoitunut asioita ja antanut ympäristötuen kautta resursseja toteutukseen.
- Maisemanhoitosuunnitelma ja alueen perustaminen koettiin eräänlaiseksi tilanteen toteamiseksi ja statussymboliksi. Suuri asia hankkeessa oli kyläkirjan kokoaminen kylähistoriaan. Kaikki toiminta on tapahtunut suositustasolla, eikä jatkoa varten asetettu mitään rajoituksia.

2. Kohde 2)

- Alue on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi ja hankkeen tavoitteena oli säilyttää alue ennallaan. Alueella pyrittiin säilyttämään elämisen, yrittämisen, maanviljelyn ja metsänhoidon mahdollisuudet sellaisina kuin ne ovat olleet. Kohteiden valinnassa maisema oli ensisijainen valintakriteeri.
- Toimenpiteet alueella on tehty hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan. Suunnitelma laadittiin tiiviissä yhteistyössä maanomistajien ja neuvottelukunnan kanssa. Hankkeen aikana metsänhoitoyhdistys hoiti käytännön toteutuksen hankkeen varoilla. Varsinainen projekti on jo päättynyt. Tarkoitus on, että jatkossa maanomistajat hoitavat kohteet itse. Toistaiseksi toiminta on jatkunut alueella aktiivisena.

Yhteismetsät

Yhteismetsän tarkoitus ja tavoitteet tulevat yhteismetsälaista. Sen mukaan yhteismetsän tärkein tavoite on toimia metsätaloudellisesti aktiivisesti ja siten tuottaa osakkaille tasaisesti tuloja. Tavoitteisiin kuuluu myös yhteismetsän kehittäminen. Metsäsuunnitelma on yhteismetsissä pakollinen ja keskeisessä asemassa. Toimenpiteet toteutetaan tämän suunnitelman mukaan. Kaiken toiminnan tulee yhteismetsässä olla taloudellisesti järkevää.

Toisessa haastatelluista yhteismetsistä pinta-alaa pyrittiin kasvattamaan myös käyttämällä tuottoja yhteismetsäosuuksien ja lisämaiden ostoon. Kaikissa yhteismetsissä näin ei toimita, vaan osassa koko tuotto jaetaan osakkaille. Osakaskokous voi vaikuttaa näihin asioihin talousarvion ja osakaskokouksen kautta.

3.4 Maanomistajien tunnistamat ekosysteemipalvelut metsissä

METSO-verkostot

Ekosysteemipalveluiden tunnistaminen ja arvostaminen vaihtelee metsänomistajien keskuudessa. Puuntuotanto on yleisesti keskeisimmällä sijalla metsänomistajien tavoitteissa. Tällöin metsiä hoidetaan tehokkaasti.

Metsien virkistyskäyttö on myös yleisesti tunnistettu hyöty ja sillä on maanomistajille suuri merkitys. Tosin esimerkiksi marjastusta ja sienestystä metsänomistajat eivät pidä itselleen kovin tärkeinä, mutta ymmärtävät niiden merkityksen muiden metsässä liikkuvien kannalta. Lisäksi maisema-arvot ovat monille maanomistajille tärkeitä. Samoin

metsä elinympäristönä ja esimerkiksi rentoutumispaikkana merkitsee monelle metsänomistajalle paljon.

Metsästäys on hyöty, jonka ymmärtävät kaikki, sillä se on maanomistajille perinteinen vapaa-ajan harrastus. Tämän vuoksi maanomistajia kiinnostaa myös suojelun vaikutukset metsästäysmahdollisuuksiin.

Suojeluun tähtääviin hankkeisiin mukaan lähtevät maanomistajat arvostavat luontoarvoja ja tunnistavat niitä metsissään. On myös metsänomistajia, jotka eivät halua, että heidän alueestaan tulee yleinen retkeilykohde. Tämän vuoksi monet metsänomistajat jättävät suojelusopimuksen tekemättä ja suojelevat alueensa omaehtoisesti.

Hiilensidonnasta puhuu harva metsänomistaja, mutta he ovat kuitenkin asiasta tietoisia. Vesien suojelua maanomistajat eivät korosta erikseen, mutta ottavat asian huomioon toimenpiteissään. Osalle maanomistajista vesien suojelu on kuitenkin melko vieras aihe. Tosin vesien pilaantuminen ja ojituksen merkitys sen ehkäisemisessä ymmärretään melko laajasti maanomistajien keskuudessa.

Maanomistajat eivät useimmiten tiedosta tuottavansa hyötyä yhteiskunnalle. Hyötyjä ajatellaan lähinnä omista ja jälkipolvien näkökohdista. Hankkeilla voidaan lisätä maanomistajien tietoisuutta metsän tarjoamista hyödyistä ja hyödyn saajista.

Kaupallista ajattelua on aika vähän maanomistajien keskuudessa. Maatilamatkailua harjoitetaan kuitenkin jonkin verran. Maanomistajien näkemykset luonnon hyödyntämisestä kaupallisesti ovat myös osin vastakkaiset.

Maisemanhoitoalueet

Hankkeet ovat lähteneet liikkeelle maisemasta, mikä on osaltaan johdatellut maanomistajien ajatuksia. Läheskään kaikki maanomistajat eivät kuitenkaan tunnistaneet alueensa maisema-arvoja. Maisemaan suhtaudutaan siten paikallisestikin eri tavoin.

Edustettuina olevilla maisema-alueilla maanomistajat tunnistivat ekosysteemipalveluita seuraavasti:

1. Kohde 1)

- Marjastus ja sienestys olivat alueella voimallisia, etenkin marjastus. Aktiivisia marjastajia olivat nimenomaan varttuneemmat asukkaat. Nuorisoa marjastus ei sen sijaan kiinnostanut kovin paljon. Sieniä kerättiin lähinnä kotitarpeisiin. Metsien käsittely ei ollut aiheuttanut ristiriitoja sienestyksen tai marjastuksen suhteen. Joskus tosin suunniteltujen metsätoimenpiteiden vaikutuksia marjastusmahdollisuuksiin tai porojen ja hirvien ruokamaille oli kysely.

- Alueella oli myös pohjavesialueita. Näillä alueilla maata ei pääsääntöisesti muokattu ollenkaan tai ainakin vältettiin voimakkaita käsittelyjä. Sen vuoksi pohjavesialueet oli pyritty merkitsemään kuvioitten inventoinnissa. Alueella tehdyt ojitukset olivat aikoinaan vaikuttaneet läpi virtaavan joen tilaan. Ojien ennallistamisen jälkeen haittavaikutuksia ei ollut esiintynyt. Lannoituksia alueella ei tehty.

2. Kohde 2)

- Alueen maanomistajat kokivat esimerkiksi lähteet arvokkaiksi kohteiksi. Silti he tunsivat olevansa vastapuolella luonnonsuojelijoihin nähden. Luonnonsuojelurajoitteet koettiin uhkaksi elinkeinonharjoittamiselle. Myös pohjavesi oli aiheuttanut joskus ristiriitoja, koska alue on lähes kokonaan pohjavesialuetta ja siellä on suuri määrä erilaisia rajoituksia. Tarkkaa selvitystä ei kuitenkaan oltu tehty siitä, millaisia uhkia esimerkiksi tien rakentaminen, metsän uudistaminen, maanviljely tai vastaavat toimenpiteet pohjavesialueella olisivat. Peltojen pitäminen kesantona pohjavesialueella oli herättänyt kahdenlaisia tunteita: osa maanomistajista edellytti korvaukseksi peltomaata jostain muualta, osa oli tyytyväinen saadessaan pellostä tuloja (kesantokorvausta) tekemättä mitään.

Yhteismetsät

Puuntuotanto ja taloudellinen tuotto ovat yhteismetsien pääasiallinen tavoite ja siten tärkein tunnistettu hyöty. Metsissä tehtävien toimenpiteiden yhteydessä luontoarvoihin ja maisemaan kiinnitettiin yhteismetsissä kuitenkin huomiota. Suojeluarvojen merkityksen toiminnassa arveltiin myös lisääntyvän tulevaisuudessa.

Metsien virkistyskäyttö oli tärkeä hyöty monelle yhteismetsän osakkaalle. Osakkaat olivat käyneet marjastamassa ja sienestämässä yhteismetsissään. Lisäksi metsästysmahdollisuutta osakkaat pitivät merkittävänä hyötynä yhteismetsissä. Kaupungeilla ja niiden alueilla sijaitsevilla yhteismetsillä oli myös pyrkimyksiä yhteistoimintaan virkistys- ja matkailupalveluiden tarjoamiseksi.

Pitkään toimineen yhteismetsän alueella oli mökkejä virkistyskäyttöön ja pienimuotoista matkailutoimintaa. Lisäksi maa-aineksen myynti oli tapa hyödyntää luontoa taloudellisesti.

3.5 Metsänomistajien painottamat käyttömuodot ja niiden yhteensovittaminen

METSO-verkostot

Vaikka puuntuotanto oli useimmille metsänomistajille tärkein metsiensä käyttömuoto, metsien talouskäytön intensiivisyys vaihteli melko paljon. Kaikkiaan metsänomistajille oli tärkeää, että metsiä voi hoitaa normaalisti ja metsien hyvä tuotto kiertoajan lopussa pystytään turvaamaan. Metsänomistajat edellyttivät lisäksi, että metsätalous säilyy kannattavana mahdollisen suojelun jälkeenkin. Yleensä metsänomistajat olivat halukkaita ottamaan toimenpiteissään huomioon puuntuotannon ohella myös muita arvoja. Erityisesti virkistyskäytön tarpeet ymmärrettiin hyvin.

Tarjotessaan jotain kohdetta METSOon, metsänomistajat haluavat ennen päätöksentekoa toisinaan vertailla METSO-tarjousta puunostajan tarjoukseen. Kovin yleisesti maanomistajat eivät kuitenkaan aseta metsätalouden ja luonnonsuojelun kannattavuutta vastakkain, sillä luonnonsuojelun taustalla on yleensä muitakin syitä kuin rahallinen korvaus.

Metsästä saatavaa tuloa painottavat metsänomistajat pitävät tärkeänä, että kaikilla metsäkuvioidella on jokin käyttötarkoitus. Jos jollekin lohkolle ei löydy sopivaa tarkoitusta, sitä tarjotaan METSOon. Toisin sanoen usein samat metsänomistajat harjoittavat sekä puuntuotantoa että suojelevat metsäkohteita. Erilaisten hyötyjen tuottaminen samalla kuviolla on kuitenkin vähäistä. Yleensäkin metsänomistajat suojelevat mieluummin jonkin tietyn rajatun kohteen metsässään kuin laajan alueen kokonaisvaltaisesti. Energiapuun tuotanto ja suojelu eivät haastateltujen mukaan näytä kilpailevan keskenään metsänomistajien metsissä, sillä kohteet ovat yleensä hyvin erilaisia.

Verkostojen alueilta löytyy myös tiloja, joille ei ole tehty mitään useaan kymmeneen vuoteen, osa tiloista on ollut jopa täysin unohdettuna. Joukossa oli myös tiloja, joilla korostetaan ennen kaikkea luontoarvoja.

Maisemanhoitoalueet

Puuntuotannon suhteen ongelmia ei alueilla ollut esiintynyt. Maisemanhoito ei ollut rajoittanut maanomistajien mahdollisuuksia harjoittaa metsätaloutta, sillä hoitotoimenpiteet eivät olleet vaikuttaneet puuntuotantoon.

1. Kohde 1)

- Hankkeen käynnistysvaiheessa oli maanomistajien keskuudessa esiintynyt jonkin verran pelkoa, että maisema-alueen perustamisen jälkeen metsiä ei voi enää käsitellä ollenkaan. Kun näin ei ollutkaan, suhtautuminen oli muuttunut ja

muutosvastarinta hävinnyt. Joissakin tapauksissa jopa avohakkuut saattoivat olla mahdollisia, mutta kaikkein keskeisimmillä alueilla käytössä oli kevyet käsittelymuodot. Pyrkimyksenä oli, että maisema ei toimenpiteiden seurauksena muutu ainakaan rumemmaksi. Kevyet käsittelymuodot eivät olleet yleensä nostaneet kustannuksia oleellisesti.

- Jonkin verran maanomistajat olivat kyselleet suojelusta. Osa heistä ei pitänyt tarpeellisena lisätä suojelualueita. Alueella oli suojeltu paljon Naturan puitteissa ja lisäksi oli luonnonhoitometsiä. Muutamat metsänomistajat olivat kuitenkin tehneet metsäsuunnitelmia, joissa luontoarvoja painotetaan voimakkaasti. Etenkin kaukana asuvilla metsänomistajilla saattoivat virkistysarvot korostua voimakkaammin kuin puuntuotanto ja metsästä saatavat tulot.

2. Kohde 2)

- Metsästys, kalastus ja virkistyskäyttö olivat alueella tärkeitä käyttömuotoja. Maisemanhoitoalue ei puuttunut tämäläisiin käyttömuotoihin, vaan ne olivat esimerkiksi paikallisten metsästyseurojen ja kalastuseurojen valvonnan ja ohjeistuksen alaisia.
- Metsänomistajat hoitivat metsiään pääasiassa ohjeiden ja suositusten mukaisesti.

Yhteismetsät

Yhteismetsissä puuntuotanto on jo yhteismetsälain perusteella tärkein käyttömuoto. Yhteismetsän päätarkoitus on kestävä metsätalouden harjoittaminen ja tulojen tuottaminen osakkaille. Tämä näkökohta täytyy ottaa kaikessa toiminnassa huomioon. Mikäli virkistyskäyttöä tai muuta käyttöä suunnitellaan, on siinäkin taloudelliset kriteerit tärkeimpiä. Mikäli yhteismetsän alueita halutaan suojella, tarvitaan siihen osakaskunnalta määränemistön hyväksyntä. Myös maan myynti edellyttää osakaskunnan hyväksynnän. Erilaisia käyttömuotoja ei koettu kummassakaan yhteismetsässä suureksi ongelmaksi, etenkin jos eri käyttötarkoituksiin varatut alueet oli rajattu selvästi.

Virkistyskäyttöä oli vanhan yhteismetsän alueella hyvinkin runsaasti. Yhteismetsän alueita hyödynnettiin sienestykseen ja marjastukseen sekä yleensä virkistysalueena. Hyödyntäjinä olivat alueen mökkiläiset sekä lähialueen asukkaat ja yhteismetsän osakkaat. Osalla osakkaista oli myös oikeus kalastaa yhteismetsän alueella olevissa järvissä. Myös lintuharrastajat olivat hyödyntäneet yhteismetsäalueita paikoitellen hyvinkin paljon.

Alueella olevien järvien ja mökkien vuoksi yhteismetsän tehtäviin kuului vesitilanteen ja vedenlaadun seuranta näissä järvissä. Vesitilannetta hallittiin muun muassa metsäojitusten avulla, mikä aiheutti jossain määrin työtä yhteismetsälle. Järvien vedenlaadun parantamisella yhteismetsä halusi myötävaikuttaa virkistysarvojen paranemiseen.

Ristiriitatilanteita metsien käytössä oli syntynyt harvoin. Lähinnä avohakkuiden vaikutus marjastus- ja sienestysmahdollisuuksiin oli saanut silloin tällöin kritiikkiä metsien käyttäjiltä.

3.6 Metsien tarjoamien hyötyjen tuotteistaminen

METSO-verkostot

Hyötyjen tuotteistaminen ei ollut edennyt verkostoissa kovinkaan pitkälle, sillä hankkeet olivat hyvin alkuvaiheessa. Ideoita ja suunnitelmia tuotteistamisesta kuitenkin oli. Koulut nähtiin yhtenä mahdollisena alueen käyttäjäryhmänä. Kouluille oli jo tarjottukin tutustumisretkiä luontokohteisiin, mutta koulujen kiinnostus oli toistaiseksi ollut melko vähäistä kyseisellä alueella. Tämä oli yleensä opettajasta ja opintosuunnitelmasta kiinni, ei niinkään oppilaista. Alueiden metsänomistajat olivat yleensä hyvin itsellisiä ja monella tapaa perinteisiä maanomistajia, joille oma päätösvalta oli tärkeä myös tuotteistamiseen liittyvissä asioissa.

Eri verkostoissa tuotteistamiseen liittyi seuraavia asioita:

- Haastatteluissa tuli esille, että moni metsänomistaja pitää suojellun kohteen omana tietonaan, eikä halua tuotteistaa sitä mitenkään.
- Jotkut metsänomistajat olivat tehneet kohteelleen luontopolkuja, joita he hyödynsivät omissa matkailuyrityksissään. Polkujen käyttö rajoittui pääosin luontoretkiin, joihin yhdistettiin retki-, yöpymis- ja ruokailupalveluita. Pelkkää luontopolkua ei pidetty riittävänä saamaan liiketoimintaa kannattavaksi. Yhteistyötä maanomistajien välille hankkeissa ei ollut syntynyt.
- Tuotteistamisessa oli haluttu lähteä liikkeelle varovaisesti ketään suututtamatta. Neuvonnassa oli lähinnä pyritty kertomaan maanomistajille olemassa olevista mahdollisuuksista ja suorien toimintaohjeiden antamista oli vältetty. Tuotteistamisen mahdollisuuksia nähtiin polkuverkostossa sekä eri reittejä yhdistävässä reitti-verkostossa. Metsätalouden tarpeet oli myös otettu neuvonnassa huomioon.
- Olemassa olevia tuotteistettuja palveluja olivat muun muassa luontopolku ja moottorikelkkareitti. Maatilamatkailuun ja vastaavaan yritystoimintaan erikoistuneet tiilat toivoivat saavansa verkostosta hyötyä erityisesti markkinointiin liittyvissä asioissa.

Maisemanhoitoalueet

1. Kohde 1)

- Alueen kyläläiset olivat koonneet alueen asutushistorian ja siihen liittyvää kuvamateriaalia. Historiaosio oli alueen perustamisvaiheessa hyvin keskeinen ja kylä oli hyvin aktiivisesti mukana sen valmistusvaiheessa. Tämä nähtiin pitkälti paikallisen vetäjän ansioksi. Maisema-alueen suunnittelun yhteydessä tehtiin alueesta suomen- ja englanninkielinen esite.
- Erilaiset reittihankkeet olivat muita esimerkkejä tuotteistamisesta. Niiden hyöty alueelle ei kuitenkaan ollut itsestäänselvyys. Koettiin, että alueen tuotteistamiseen tarvittaisiin jonkinlainen brändi. Suuri haaste oli alueella liikkuvien matkailijoiden kiinnostuksen herättäminen myös syrjäisempiä seutuja kohtaan. Kylämajoitusmahdollisuutta pidettiin yhtenä tärkeänä edellytyksenä matkailijamäärien kasvattamiselle. Myös kahvila-/ruokailupalveluiden tarjonta nähtiin keskeiseksi. Lisäksi kaivattiin jotain todella vetovoimaista houkuttelemaan kävijöitä. Pidettiin myös tärkeänä, että tuotteistaminen tuottaisi jotain hyötyä paikkakunnalle.
- Osa kuntaan muualta muuttaneista asukkaista oli suunnitellut liiketoiminnan aloittamista. Maisemanhoitoalue oli myös lisännyt kyläyhteisön yhteishenkeä. Alueella koettiin olevan yhteisöllisyyttä enemmän kuin monessa muussa kunnassa. Kyläyhteisöt olivat myös perustaneet kylälaavuja ja erilaisia kokoon-tumispaikkoja.
- Maisemanhoitoalueen mainostaminen oli ollut vähäistä. Mainonnan lisäämisen edellytyksenä nähtiin, että alueelle pitäisi saada lisää palveluita. Tämä hyödyttäisi sekä aluetta että kävijöitä.
- Turismia alueella on ollut pitkään, mutta esimerkiksi marjastuksen tai metsästyksen ympärille ei ollut syntynyt varsinaisia elinkeinoja. Metsästäjiä vieraili alueella kuitenkin satojen kilometrienkin päästä.
- Jo ennen maisema-alueen perustamista alueella oli tuotteistettu kävelyreitti, josta oli tehty myös esite. Sysäyksen siihen oli antanut alueella vierailleiden ulkomaalaisten kävijöiden toivomukset. Esitteen laatiminen oli toteutettu siten, että kävijät lähettivät kylän yhteyshenkilölle sähköpostilla kysymykset, joihin toivoivat vastauksia ja esite tehtiin niiden perusteella. Kylällä oli paljon vanhoja polkuja ja tienpohjia, jotka olivat hyviä lenkkeilymaastoja. Mahdollisuuksia tehdä uusia ja pitkiäkin kävelyreittejä oli edelleen, mutta ongelmana oli, että maat sijaitsivat yksityisten mailla ja reitin tekeminen edellytti maanomistajien lupaa. Tämän koettiin vaativan melko paljon työtä. Sotahistoriallisten kohteiden reittisuunnitelma oli myös olemassa. Tällaisen reitistön arveltiin lisäävän myös majoituspalveluiden kysyntää.

- Mökkiasutus oli hiljalleen lisääntynyt alueella, mikä oli vilkastuttanut kylää jos-sain määrin. Kylän palveluiden vähäisyyden vuoksi kovin suuria tulovirtoja ei tästä kylälle kuitenkaan ollut syntynyt.
- Yksi tuotteistamisen muoto oli lammasvillan jalostus ja myynti pienimuotoisesti. Myös loma-asuntojen vuokrausta harjoitettiin jonkin verran. Lähinnä kyseessä oli maatilamajoitus. Vireillä oli lisäksi museohanke yksityisessä omistuksessa olevaan taloon. Kyseessä ei ollut virallinen museohanke, vaan ennemminkin ta-lon oma projekti.

2. Kohde 2)

- Kohde oli alueellisesti merkittävä ja esimerkiksi lähikunnan vieraita tuotiin alu-eelle tutustumaan nähtävyyksiin.
- Alueella on muutaman kilometrin pituinen luontopolku, jonka ympärille oli jär-jestetty yksipäiväinen vaellustapahtuma. Tapahtumalle oli pyrkimys saada jatkoa ja muuttaa se kaksipäiväiseksi, jolloin siihen liittyisi yöpyminen alueella. Onnis-tuminen vaatisi paljon julkisuutta, joten tarve tiedotuksen lisäämiseen ja kehit-tämiseen oli suuri.
- Matkailuun liittyvää toimintaa alueelle oli yritetty myös käynnistää, mutta se ei ollut toistaiseksi onnistunut. Todennäköisenä syynä pidettiin vähäisiä matkaili-javirtoja, minkä vuoksi matkailutoiminta ei kiinnostanut alueen yrittäjiä. Uusia mahdollisuuksia alueella etsittiin edelleen, mutta sen koettiin vaativan paljon energiaa ja innostusta. Suunnitelmia oli tehty useitakin, mutta toteutukseen asti ei oltu vielä päästy. Kovin optimistisia odotuksia toteutuksen suhteen ei myös-kään ollut. Tavoitteena oli ollut kehittää turisteille päiväkiertös alueen ympäri si-ten, että mukana olisi myös luonto-opas. Metsästys oli alueella tärkeä käyttö-muoto ja myös sen ympärille oli suunniteltu matkailupalveluita. Maisema-alueella oli luonnon kanssa jotenkin tekemisissä olevia alueen yrittäjiä pyritty innostamaan luotomatkailuun järjestämällä heille yhteinen tiedotustilaisuus.
- Ideatasolla oli keskusteltu maataloustuotteiden suoramyyntistä. Visiona nähtiin kokonainen luomualue, mitä pidettiin suurena mahdollisuutena. Laidunpankki oli myös toimijoiden mielestä loistava idea. Nykyaikaiset aitausmenetelmät sopi-ivat hyvin luontokohteisiin. Luomu- ja eettinen sekä ekologinen lihantuotanto ovat nousussa ja sille nähtiin olevan kysyntää. Lintu- ja maisematornia oltiin puuhaamassa alueen korkeimmalle kohdalle. Sillä haluttiin myös parantaa mai-semaa, jota on soranotolla pilattu.
- Periaatteellinen suhtautuminen tuotteistamiseen oli alueella myönteistä. Toteu-tus oli kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi, koska usein hyödyn pelättiin menevän muille ja oman hyödyn jäävän samaan aikaan olemattomaksi.
- Esitteitä alueesta ja sen nähtävyyksistä ei tässä verkostossa ollut tuotettu. Mark-kinointi oli hyvin vähäistä. Potentiaalia alueella nähtiin paljonkin, mutta todet-tiin, että aloitteen on tultava yrittäjiltä itseltään.

Yhteismetsät

Vanhempi yhteismetsä oli harjoittanut useita vuosia rantatonttien vuokrausta, mikä oli tuottanut vuosittain tuntuvaa vuokratuloa osakkaille. Lisäksi yhteismetsällä oli vuokra-kämppejä ja laavuja. Luontomatkaileu ei kuitenkaan koettu kovin kannattavaksi liiketoiminnaksi. Tulevaisuudessa luontomatkailu ja metsästys nähtiin kuitenkin mahdollisina tuotteistamisen kohteina, mikäli osakaskunta niin haluaa. Esimerkiksi metsästyksen kaupallistamista jossain muodossa pidettiin yhtenä tuotteistamisen muotona. Kehitettäessä uusia toimintamuotoja yhteismetsissä niiden tuottoa on aina verrattava puunmyyntituloihin ja vuokratuloihin.

Metsästäjien ja muiden alueella liikkuvien käyttöön oli pystytetty kotia ja nuotiopaikkoja eri puolille yhteismetsää. Tällä pyrittiin ehkäisemään nuotiotulien teko muualle yhteismetsän alueelle. Rakennelmien kunnosta ja polttopuiden hankinnasta huolehtivat metsästäjät. Pelastuskoirien jälkikokeet ja pelastusharjoitukset pari kertaa vuodessa olivat myös tapa hyödyntää yhteismetsän aluetta.

Virkistyspalveluiden tuotteistamiseksi yhteismetsällä oli suunnitelma, johon sisältyi luontoreitin perustaminen siten, että se kulkee sekä yhteismetsän että kunnan mailla. Reitin varrelle suunnitelmissa oli muun muassa laavu ja nuotiopaikka, jotka sijoittuisivat kunnan alueelle. Samanlaista on toteutettu eräissä muissakin yhteismetsissä.

Vasta perustetun yhteismetsän alueelle oli pyrkimys kehittää luontoarvoihin liittyvää toimintaa. Alueiden vuokraus metsästyseuroille nähtiin myös mahdollisena tuotteistamisen kohteena.

Yleisesti ottaen yhteismetsissä tapahtuvaa toimintaa voivat olla myös turvetuotanto, kalliomurskaus ja soranotto. Yhteismetsän osakkailla ja heidän perheenjäsenillään voi myös olla oikeus metsästyksen yhteismetsän alueella esimerkiksi paikallisen metsästyseuran jäsenenä. Joillakin osakkailla metsästys saattaa olla jopa yhteismetsään liittymisen motiivi.

3.7 Yhteistoiminta verkostoissa

3.7.1 Verkostoon liittymisen syyt

METSO-verkostot

Yhteistoimintaan osallistuvien maanomistajien kirjo oli laaja. Jokainen maanomistaja on lähtenyt mukaan omista lähtökohdistaan. Useimmat heistä olivat ymmärtäneet metsäluonnon monimuotoisuuden merkityksen ja kohdealueen poikkeuksellisuuden tässä mielessä. Tämä oli lisännyt yhteistyöhalukkuutta. Yhteistoimintaverkoston yhteisöllisyys oli myös ollut liittymiseen motivoiva tekijä. Tähän oli saattanut liittyä lisäksi halu tehdä omaa kylää tunnetuksi. Yhteistyö oli joissakin verkostoissa keskeinen tavoite ja hankkeen tarkoitus.

Korjuuteknisesti vaikeilla alueilla taloudellinen hyöty oli motivoinut maanomistajia liittymään verkostoon. Myös saatavat tuet olivat usein olleet kannustimena liittymiseen. Suojelukohteissa saatavilla korvauksilla oli suuri merkitys.

Muiden metsänomistajien esimerkki ja tuki olivat lisäksi tärkeitä maanomistajien liittymiseen vaikuttaneita tekijöitä. Vapaaehtoisuus ja määräaikaaisuus toimivat myös tärkeinä kannustimina.

Eri verkostoissa mainittiin seuraavia liittymiseen motivoivia tekijöitä:

- Maanomistajien toimintaa ja mukaan lähtöä oli motivoinut paljon se, että kohteen arvosta annettiin arvio ja sopivista suojelun keinoista annettiin suositukset.
- Luontaisen metsän säilyminen nähtiin tärkeäksi esimerkiksi maatilamatkailua harjoittavalle maanomistajalle.
- Maanomistajat halusivat vaikuttaa oman toimeentulonsa ja elämisen muodon säilymiseen osallistumalla alueen kehittämiseen. Tavoitteena oli, että alueella huomioidaan sekä metsätalouden että muiden käyttömuotojen vaatimukset. Pyrkimyksenä oli saada aikaan järkeviä aluekokonaisuuksia suojeluun ja metsätaloukseen siten, että metsätalous toimisi hyvin ja virkistys- ja suojelualueet olisivat yhtenäisiä.
- Aktiivisimmin verkostojen toimintaan olivat osallistuneet suurten tilojen omistajat, aktiivisessa iässä olevat ja yleensäkin ne, joilla oli käytännössä mahdollisuus osallistua toimintaan. Aktiiviset ja paikkakunnalla asuvat maanomistajat muodostivat siten ydinjoukon.
- Tyypillisin toimintaan osallistuja oli profiililtaan myöhäisen keski-ikänsä ylittänyt maanviljelijä, joka asuu tilallaan lähellä metsiään, missä on muutama kuvio arvokasta vanhaa metsää. Muut metsäkuviot on hoidettu hyvin ja ne pidetään ta-

louskäytössä. Joukossa on ollut myös hyvin pienten tilojen omistajia sekä perikuntia ja kaupunkilaisia, jotka eivät ole koskaan edes käyneet tilallaan, eivätkä ole siitä mitenkään kiinnostuneita.

- Kaukana metsistään asuvat kaupunkilaiset, joilla ei ole taloudellisia tavoitteita metsänomistuksessaan, olivat olleet keskimääräistä halukkaampia suojelemaan metsänsä. Heidän metsänsä olivat usein perintömetsiä, jotka haluttiin säilyttää suojeltuna.
- Myös aktiiviset metsänomistajat olivat suojelusta kiinnostuneita. Heillä oli metsäsuunnitelma ja metsät oli hoidettu hyvin. Suojeltavaksi he halusivat usein jonkin vaikeasti hoidettavan kohteen. Yleensä maanomistajat olivat tarjonneet vain yhtä tiettyä kohdetta, joten kohteet olivat melko pieniä ja erillään toisistaan. Luonnon monimuotoisuuden säilymisen kannalta laajat kokonaisuudet nähtiin kuitenkin välttämättömiksi.

Maisemanhoitoalueet

Alueille oli muuttanut asukkaita lähialueilta tai muualta Suomesta satojenkin kilometrien päästä. Osa tulijoista oli tullut viettämään eläkepäiviä, osa teki etätyötä uudessa asuinpaikassaan. Jotkut muuttajista olivat lapsuudessaan asuneet paikkakunnalla, mutta osalla ei ollut mitään aiempaa yhteyttä kylään.

Aluekohtaisesti esiintyi seuraavia tekijöitä:

1. Kohde 1)

- Hankkeen alkuvaiheessa koottiin kyläläisistä työryhmä, jossa oli edustettuina alueen maanviljelijät ja muut ammatinharjoittajat. Työryhmä kartoitti alueella monenlaisia asioita. Keskeinen asia oli historian kartoitus. Lisäksi kartoitettiin vanhat reitit, tärkeät kalastuspaikat sekä sotahistorialliset paikat. Alueelle tehtiin maisemanhoidollinen metsänhoitosuunnitelma.
- Kun hanke päättyi, työryhmän toimintaa jatkoi kyläyhdistys. Muuttoliike alueelle oli auttanut pitämään alueen elinvoimaisena. Muuttajien kiinnostus aluetta kohtaan johtui ainakin osittain maisemasta. Myös kylän yhteishenki oli houkutellut muuttajia alueelle.

2. Kohde 2)

- Maisema-alueen perustamisvaiheessa esiintyi jonkin verran epäilyjä siitä, että hanke haittaa metsätaloutta. Myös alueen täydellistä suojelua pelättiin. Asenteet muuttuivat kuitenkin suopeiksi, kun maanomistajille selvitetiin, että hanke ei lopeta metsien talouskäyttöä, vaan hakkuut tulisi vain toteuttaa maisemaan sopivina.
- Toisaalta alue oli kyläläisten perinteistä lenkkeilymaastoa, ja se lisäsi myönteistä suhtautumista asiaan.

Yhteismetsät

Osakkaiden lukumäärä yhteismetsissä oli suuri, joten joukkoon mahtui ajattelutavoiltaan monenlaisia ihmisiä. Pääosin osakkaat asuivat yhteismetsän lähikaupungeissa ja lähialueilla. Liittymisen syyt molemmissa mukana olleissa yhteismetsissä olivat hyvin samankaltaisia: Jotkut metsänomistajat olivat halunneet yhteismetsän osakkaaksi hinnalla millä hyvänsä, joitakin oli kiinnostanut tuotto ja kassavirrat, joillekin yhteismetsän osakkuus oli tarjonnut helpotusta metsäomaisuuden hoitoon tai sukupolvenvaihdokseen ja perinnönjakoon.

Taloudellinen tuotto oli yleisesti tärkeä tavoite ja liittymisen syy osakkaille. Omistuksen helppous oli myös ollut syy liittyä yhteismetsään, etenkin kaukana metsistään asuville metsänomistajille. Lisäksi huoli suvun perintömetsien tulevaisuudesta ja pelko niiden hoidon laiminlyönnistä olivat saaneet metsänomistajia liittämään metsänsä yhteismetsään. Monet metsänsä yhteismetsään liittäneet olivat iäkkäitä ihmisiä, jotka eivät jaksaneet enää itse hoitaa metsiään. Esimerkiksi silloin, kun metsätila ei ole kiinnostanut perillisiä, mutta omaisuus on haluttu kuitenkin pitää suvussa, yhteismetsä on nähty hyväksi ratkaisuksi. Tällöin on koettu, että yhteismetsässä omaisuus säilyy ja hoidetaan hyvin. Lisäksi osakas on saanut säännöllisen tuoton verottomana. Osuuksien kautta metsää voidaan edelleen hyödyntää metsästyksessä ja kalastukseen. Monella metsänomistajalla metsäpinta-ala on myös ollut niin pieni, että kiinnostusta metsänhoitoon ei ole enää ollut, eikä asioihin jaksettu perehtyä. Koska kuitenkin myös pieni metsätila aiheuttaa kustannuksia, yhteismetsä oli nähty hyväksi ratkaisuksi tilanteeseen.

Osakkuus itsessään oli myös ollut liittymisen syy. Halu hajauttaa omaisuutta tai halu päästä metsästämaan olivat olleet motiiveina osuuksien ostoon.

Metsästyksen yhteismetsään liittymisen motiivina oli yleistynyt jatkuvasti ja metsästysoikeuden saamisesta oltiin halukkaita maksamaan melko suuriakin summia.

Yhteismetsään maata liittäneet metsänomistajat olivat yleensä tunteneet järjestelmän hyvin. Metsänomistajat odottivat yhteismetsään liittyessään logistista hyötyä hallinnossa sekä puukaupassa. Heille on tärkeää, että heidän metsäomaisuuttaan hoidetaan ammattimaisesti ja hyvin.

Yhteismetsää oli markkinoitu metsänomistajille, joille metsien hoito tuottaa vaikeuksia, sekä perikunnille ja yhtymille, joilla on päätöksenteko-ongelmia. Kolmas markkinoinnin kohteena ollut ryhmä olivat sukupolvenvaihdokseen valmistautuvat metsänomistajat, jotka asuvat paikkakunnalla. He ovat iäkkäitä ja heidän lapsensa asuvat muualla. Heille yhteismetsään liittymistä markkinoitiin perinnönjaon helpottumisella.

3.7.2 Yhteistoiminnan sujuminen verkostossa

METSO-verkostot

Koneiden hyödyntämisessä maanomistajat tekevät yhteistyötä jo perinteisestikin paljon. Luontoasioissa yhteistyö maanomistajien välillä on sen sijaan toistaiseksi vähäistä.

Joissakin verkostoissa tilojen välistä yhteistyötä ei ollut kovin paljon. Taustalla oli esimerkiksi se, että tukien hakeminen koettiin hankalammaksi yhdessä kuin yksin. Erityisesti laajojen alueiden kyseessä ollessa mukana olevien toimijoiden suuri määrä nähtiin yhteistoiminnan kannalta ongelmana, sillä yhteistyö ja yhteisymmärrys nähtiin välttämättömiksi edellytyksiksi hankkeen etenemiselle.

Osa maanomistajista oli mukana vastentahtoisesti metsälain velvoittamina. Nämä metsanomistajat pyrkivät ottamaan suojelusta sen hyödyn, mikä on saatavissa. Osa maanomistajista oli puolestaan odottanut juuri tällaista tilaisuutta tilansa suojelemiseksi. Pääosa maanomistajista oli kuitenkin melko neutraalia joukkoa, eivätkä olleet ajatelleet suojelumahdollisuutta juuri ollenkaan.

Maisemanhoitoalueet

Maisemanhoitoalueilla vetäjien katsottiin olleen hankkeiden onnistumisen kannalta hyvin keskeisessä roolissa. Kokemusten mukaan yhdenkin vaikuttajan saaminen kylältä mukaan hankkeeseen varmistaa onnistumisen. Onnistumisen kannalta pidettiin myös erittäin tärkeänä, että kyläläiset otetaan hankkeeseen mukaan jo heti suunnitteluvaiheessa.

Luottamusta osapuolten välillä pidettiin erittäin tärkeänä. Varsinaista vastustusta hankkeissa ei ollut esiintynyt, eivätkä maanomistajat olleet jarruttaneet hankkeita. Jonkin verran kritiikkiä oli silti annettu. Alueiden asukkaat olivat oivaltaneet, että maisemahanke tuo hyvää julkisuutta omalle kotiseudulle. Hankkeiden etenemistä oli edesauttanut, että osallistuminen oli vapaaehtoista ja paikallislähtöistä.

1. Kohde 1)

- Taloudellinen hyöty ei ollut maanomistajille ensisijainen kannustin mukaan lähtöön, sillä maksettavat korvaukset olivat pieniä. Hankkeesta tiedottaminen ja kirjoittelu lehdissä olivat aktivoineet maanomistajia selvästi ja kannustivat maanomistajia myös oma-aloitteisiin toimenpiteisiin. Alueella toimivia kyläyhdistyksiä hanke oli aktivoinut tiiviimpään yhteistyöhön. Toisaalta alueen maanomistajilla oli jo ennestään hyvät verkostot ja yhteistyötavat.

- Kyläläisillä oli edelleen myönteinen suhtautuminen maisemanhoitoalueeseen ja he olivat ylpeitä siitä. He myös ymmärsivät ympäristöarvoja. Maisemanhoitoalueella suojelu toteutettiin aktiivisella toiminnalla. Alueelle oli laadittu maisemanhoitosuunnitelma, mutta siinä on yleisaininta, että jokainen tila selvittää itse omien maittensa maisemanhoitotarpeet. Kartalla alueita ei ole määritelty ja hoitotoimenpiteiden määrä vaihteli eri tiloilla. Minkäänlaista hoitopakkoa ei ollut. Näkemys oli, että kylän säilymisen kannalta ihmisillä pitää olla työtä ja alueen pitäisi pystyä houkuttelemaan myös nuorta väkeä. Toisaalta ajateltiin, että eläkepäivikseen alueelle muuttavatkin saattavat tarjota mahdollisuuksia alueen kehittämiseksi.
- Maanomistajien yhteistyöhalukkuutta koettiin edesauttavan, kun toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa oli mukana henkilöitä, joilla oli riittävä koulutus ja kokemus asioista. Näin pienennettiin myös riskiä, että ympäristölle koituu vahinkoa toimenpiteistä. Riitaiset perikunnat koettiin erityisen ongelmallisiksi, koska yhden henkilön vastustus saattoi kaataa kaikki ehdotukset ja suunnitelmat ja riski, että tila jää kaikkien toimenpiteiden ulkopuolelle, oli suuri.

2. Kohde 2)

- Hankkeen kautta maanomistajat olivat aiempaa enemmän tekemisissä keskenään. Esimerkiksi suojelusopimuksen yhteydessä vierailtiin naapurituloilla tai otettiin toisiin maanomistajiin muuten yhteyttä. Maanomistajat keskustelivat lisäksi asioista keskenään. Yhteistyön jatkumiselle nähtiin hyvät mahdollisuudet onnistuneen alun ansiosta. Kyläyhdistyksen roolia pidettiin tässä tärkeänä. Samoin pidettiin tärkeänä, että toimintaan saadaan mukaan aktiivisia ihmisiä.
- Hankkeen vetäjät olivat hyvin keskeisessä asemassa hankkeen onnistumisessa. Keskinäistä luottamusta pidettiin myös onnistumisen edellytyksenä. Varsinaista vastustusta hankkeessa ei esiintynyt, mutta kritiikkiä tuli jonkin verran. Erityisesti maanomistajat, jotka eivät olleet saaneet EU-tukia joillekin kohteilleen, olivat närkästyneitä. Suuri osa maanomistajista oli kuitenkin passiivisia sivusta seuraajia.

Yhteismetsät

Vanhassa yhteismetsässä osakkaat olivat pyrkineet innokkaasti luottamustoimiin. Silloin, kun oli tehty henkilövalintoja tai käsitelty ylimääräisiä asioita, osallistumisaktiivisuus osakaskokouksiin oli ollut normaalia suurempaa.

3.7.3 Yhteistoiminta muiden tahojen kanssa

METSO-verkostot

Perinteisesti maanomistajat ovat tehneet yhteistyötä metsänhoitoyhdistysten, metsäyhtiöiden ja metsäkeskusten kanssa. Nämä olivat merkittäviä yhteistyökumppaneita edelleen. Yhteistyötä tehtiin myös metsästysseurojen, riistanhoitoyhdistysten ja riistanhoitopiirien kanssa. Lisäksi yhteistyökumppaneina olivat muun muassa energiayhtiöt esimerkiksi tuulivoimalasuunnitelmien yhteydessä sekä koneurakoitsijat, metsäpalveluyrittäjät ja luonnonsuojelupiirit. Näiden organisaatioiden kanssa toimiessaan metsänomistajien nähtiin olevan kuitenkin lähinnä asiakkaan asemassa, eikä tasavertaisena verkoston toimijana.

Yritystoimintaa harjoittavat maanomistajat olivat verkostoituneet esimerkiksi koulujen kanssa järjestämällä niille luontoretkiä, leirikouluja ja vastaavaa toimintaa. Yhteistyön sujuvuutta oli edesauttanut muun muassa maanomistajien yhteinen intressi. Tällainen intressi oli esimerkiksi paikallisidentiteetin vaaliminen.

Suurten metsänhoitoyhdistysten osallistuminen hankkeisiin oli koettu monimuotoisuutta edistäväksi, sillä niillä nähtiin olevan resursseja paneutua ympäristöasiantuntijuuteen ja ne kouluttavat henkilöstöä jatkuvasti. Yleensäkin metsänhoitoyhdistyksen tai kunnan edustajan mukanaolon hankkeessa katsottiin lisäävän luottamusta ja hankkeen onnistumismahdollisuuksia. Metsäkeskuksen mukanaolon Ely-keskuksen rinnalla koettiin myös edistävän hankkeiden onnistumista, sillä osa maanomistajista oli kriittisiä Ely-keskuksen suhteen. Metsäkeskuksen mukana olo vähensi tätä kriittisyyttä. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä ei kuitenkaan aina koettu kitkattomaksi tai riittäväksi ja yhteistyötä kaivattiinkin joissakin tapauksissa lisää.

Kaavoitusasioissa yhteistyötä tehtiin kuntien kanssa. Yhteistyötahoja olivat myös kansanedustajat ja ympäristöjärjestöjen edustajat. Lisäksi luonnonsuojelujärjestöjen kanssa tehtiin jonkin verran yhteistyötä. Riistanhoidon yhteydessä ja reittisuunnitelmien laadinnassa yhteistyötä tehtiin niin ikään eri tahojen kanssa. Oman kunnan kanssa tehtiin yhdessä muun muassa hiihtolatuja.

Metsä-, luonto- ja ympäristöorganisaatioiden välisen yhteistyön nähtiin kehittyneen paljon ja pääosin myönteisesti. Poliitiikan ja ylätasoon toimijoiden koettiin kuitenkin ohjaavan asioita kilpailuasetelmia synnyttävällä tavalla.

Hankkeiden liikkeellelähtö oli sujunut yleensä hyvin ja verkostoihin oli saatu heti alussa joitakin suuria alueita. Maanomistajien välillä ei toistaiseksi ollut juurikaan verkostoon liittyvää yhteistyötä.

Onnistumisen kannalta tärkeimmäksi tekijäksi nähtiin osapuolien välinen luottamus. Siihen sisältyy esimerkiksi toimenpiteiden toteuttaminen sovittun mukaisesti. Myönteisen asenteen luominen hanketta kohtaan koettiin myös tärkeäksi. Maanomistajien yhteistoimintaan liittämien odotusten arveltiin muodostuvan pääasiassa sen mukaan, kuinka he saavat asioista tietoa, joten tiedottamiseen panostamista pidettiin tärkeänä.

Virkistyskäytön tarpeet on perinteisesti otettu maanomistajien metsissä huomioon. Maanomistajat puolestaan toivoivat, että kohdealueiden virkistyskäytössä otettaisiin paremmin huomioon metsätalouden tarpeet. Molempia käyttömuotoja oli heidän mielestään mahdollista harjoittaa samalla alueella.

Maisemanhoitoalueet

Yhteistyö alueilla oli sujunut hyvin myös ulkopuolisten tahojen kanssa. Näihin lukeutui muun muassa metsänhoitoyhdistys. Yhteistyötä muihin maisemanhoitoalueisiin tai sellaista suunnitteleviin tahoihin ei ollut.

1. Kohde 1)

- Alueen metsikkökuviot inventoitiin kuviokohtaisesti ja ympäristöarvot tallennettiin metsäkeskuksen tiedostoihin. Hoitotoimenpiteissä, etenkin taimikonhoidossa ja nuoren metsän harvennuksissa oli metsänhoitoyhdistyksen panos vahva ja toimenpiteet perustuivat tallennettuihin kuviotietoihin.
- Ympäristökeskus oli tehnyt toimenpiteet niillä alueilla, joilla omistajat asuivat kaukana tilastaan.

2. Kohde 2)

- Hankkeen vetäjänä toimi muutama aktiivinen henkilö. Muutoin pääosa asukkaista oli melko passiivisesti mukana. Seudun asukkaiden välinen yhteistyö toimi jossain määrin ja yhteistyö kylien välillä oli virinnyt. Myös maanomistajien kanssa yhteistyö oli sujunut hyvin.
- Maisemanhoitoalue oli vahvistanut alueen identiteettiä ja alueesta oltiin ylpeitä. Kylien kesken jopa kilpailtiin positiivisessa hengessä.
- Kaupungin rooli oli ollut tärkeä sekä puolestapuhujana että vaikuttajana.

Yhteismetsät

Yhteismetsien mainitsemia ulkopuolisia yhteistyötahoja olivat muun muassa Ely-keskus, Maanmittauslaitos, Metsänomistajaliitto, MTK ja Metsänhoitoyhdistys. Yhteistyötä tehtiin myös muiden yhteismetsien kanssa. Eniten yhteismetsissä keskusteltiin puunostajien, metsäkeskuksen ja muiden metsäviranomaisten kanssa. Myös kunnan kanssa yhteismetsä oli paljon tekemisissä monenlaisissa yhteyksissä. Metsäkeskuksella oli väistämättä vahva rooli, koska se valvoo yhteismetsiä.

Uudessa yhteismetsässä metsänhoitotyöt oli annettu Metsänhoitoyhdistyksen tehtäväksi. Vanhassa yhteismetsässä Metsänhoitoyhdistyksen kanssa ei puolestaan ollut paljon yhteistyötä, koska yhteismetsällä oli oma toiminnanjohtaja, työnjohtaja ja metsurit. Yhteismetsä tunnettiin melko hyvin kunnan alueella ja kunnan kanssa mietittiin myös yhdessä erilaisia hankemahdollisuuksia, jotka liittyvät muun muassa matkailuun ja vesien suojeluun. Paikallisten asukkaiden kanssa ylläpidettiin hyviä suhteita. Sillä nähtiin olevan merkitystä kunnan päätöksissä ja monissa muissa asioissa. Metsästysseuralla oli suuri sosiaalinen merkitys paikallisten ja kaupunkilaisten yhdistäjänä. Kaupallisen metsästyksen käynnistämistä on mietitty maisemanhoitoalueilla ja yhteismetsissä. Toteutusmahdollisuuksiakin pidetään hyvinä periaatteessa. Periaatteellinen halukkuus asiaan on, mutta käytännön toteutus vaikeutuu, koska pelätään, että hyöty jakaantuu epätasaisesti.

Vanhassa yhteismetsässä säännöllisiä yhteistyökumppaneita olivat myös maakuntaliitot ja riistanhoitopiirit. Maanmittauslaitoksen kanssa yhteismetsällä oli paljon yhteistoimintaa ja kehittämishankkeita. Lainsäädäntöönkin oli pystytty vaikuttamaan. Vesiasioissa oli tehty maanvaihtoja valtion kanssa Naturan puitteissa. METSO-ohjelman puitteissa oli tehty yhteistyötä Ely-keskuksen kanssa. Metsäkeskuksen kanssa oli tehty joitakin määräaikaista suojelusopimuksia. Yhteismetsän alueella oli kymmenittäin tiekuntia, joissa yhteismetsä oli osakkaana. Lisäksi yhteistyökumppaneina oli kalastuskuntia ja rantatonttivuokralaisia. Riistanhoitoyhdistyksen toiminnassa oltiin myös mukana. Lisäksi yhteismetsä oli osakkaana toisessa yhteismetsässä ja Vapon kanssa toimittiin hakkuutähteiden myynnin puitteissa.

3.7.4 Yhteistoimintaa rajoittavat tekijät

METSO-verkostot

Verkostoitumista ja yhteistoimintaa maanomistajien välillä oli vaikeuttanut muun muassa ongelmat maanomistajien välisissä suhteissa. Heidän välillään oli esiintynyt esimerkiksi kateutta siitä, että kohteita ei ole osunut kaikkien maille tai esiintyi pelkoa, että joku muu hyötyy suojelusta maanomistajan kustannuksella.

Resurssien vähäisyys nähtiin myös yhteistoimintaa rajoittavana tekijänä. Pienissä, parin henkilön metsänhoitoyhdistyksissä henkilöresurssit eivät riitä vapaaehtoisen suojelun edistämiseen. Kartoituksia saatetaan jopa joutua keskeyttämään resurssipulan vuoksi. Lisäksi vanhat suojelusopimukset, kuten esimerkiksi Natura, saattavat sitoa resursseja.

Maanomistajien ja organisaatioiden ajanpuute nähtiin myös rajoittavaksi tekijäksi. Verkoston jäsenten ajanpuutteen syynä oli usein se, että toiminta tapahtuu omien töiden ohella. Maanomistajat puolestaan eivät ajanpuutteen vuoksi ehdi aina riittävästi syventyä miettimään yhteistyömahdollisuutta. Organisaatioiden ajanpuute heijastui niiden välisen yhteistyön vähäisyytenä. Esimerkiksi yhteisille maastokäynneille oli organisaatioissa ollut vaikea löytää aikaa. Tällaisia käyntejä kohteille pidettiin kuitenkin tärkeinä.

Ely-keskuksen rooli koettiin maanomistajien keskuudessa joskus ristiriitaiseksi lähinnä Naturaan liittyvän toiminnan vuoksi: Yhtäältä Ely-keskuksissa hankitaan koko ajan Natura-alueita valtiolle ja ajoittain joudutaan pakkolunastuksiinkin. Toisaalta suojelu METSO-ohjelman puitteissa on vapaaehtoista. Tämä tuntuu maanomistajista ristiriitaiselta, eivätkä he aina usko näin olevan todellisuudessa. Luottamukselliset suhteet viranomaisten ja maanomistajien välillä nähtiinkin välttämättömiksi, jotta voitaisiin vähentää pakkosuojelun pelkoa.

Monissa hankkeissa ja toimijoiden kesken nähtiin rajapintoja, jotka ovat jääneet hyödyntämättä. Näiden rajapintojen hyödyntämisellä arveltiin voitavan tehostaa hankkeiden toteutusta. Hankkeitten ja toimijoiden keskuudessa esiintyi kuitenkin kateutta ja mustasukkaisuutta, mikä oli estänyt joskus yhteistyön. Myös kaupunkien ja kuntien yhteistyöhaluttomuus oli joissakin tapauksissa vaikeuttanut hankkeen etenemistä.

Metsäkeskusvetoisissa hankkeissa metsänomistajat olivat saattaneet kokea, että metsäkeskus ei ole yhtä luonteva yhteistyökumppani kuin metsänhoitoyhdistys, jonka maanomistajat pääosin kokevat läheiseksi itselleen.

Hankkeiden etenemistä ja yhteistyötä saattoi rajoittaa myös joidenkin maanomistajien näkemys, että yhteistyö ei sujunut verkoston tavoitteiden ja alkuperäisen ajatuksen mukaisesti. METSO:n tiukat kriteerit olivat nousseet ongelmaksi joissakin verkostoissa, sillä ne olivat vaikeuttaneet kohteiden löytämistä ja laajojen yhtenäisten alueiden muodostamista.

Hankkeen etenemisen hitaus oli puolestaan kasvattanut maanomistajien epävarmuutta oman elinkeinon tulevaisuudesta, mikä oli saanut monen metsänomistajan suunnittelemaan puustonsa hakkuita ja siitä saatavien tulojen sijoittamista muualle. Maanomistajat pelkäsivät myös mahdollisia yllättäen tulevia toimenpidekieltoja.

Maanomistajien kielteiset ennakoasenteet aikaisempien kokemusten perusteella edellyttivät joissakin tapauksissa varovaisuutta yhteydenotoissa maanomistajiin, mikä puolestaan oli hidastanut hankkeen etenemistä. Yhteistoimintaa oli saattanut rajoittaa myös maanomistajan halu pitää kaikki päätäntävalta itsellä ulkopuolisen sanelun pelossa. En-

simmainen yhdyshenkilö oli usein ratkaisevassa asemassa maanomistajan kiinnostuksen herättämisessä ja luottamuksen syntymisessä.

Maisemanhoitoalueet

Hankkeissa varsinaiseen toteutusprosessiin osallistuneet organisaatiot olivat Metsäkeskus, Metsänhoitoyhdistys ja ELY. Lisäksi mukana oli paikallisia kyläyhdistyksiä. Maisemanhoitoalueilla olevat maanomistajat olivat myös pääsääntöisesti mukana hankkeissa. Etämetsänomistajien tavoittamisessa ei ollut esiintynyt ongelmia.

Kiire koettiin yleisesti toimintaa rajoittavaksi tekijäksi, sillä kiireen vuoksi ihmiset eivät ehtineet paneutua asioihin riittävästi. Maiseman ylläpito hankkeiden päättymisen jälkeen koettiin myös ongelmaksi, sillä se edellyttäisi jatkuvasti hoitotoimenpiteitä, kuten pensaiden raivausta jne.. Niistä huolehtiminen oli jäänyt metsänomistajien oman aktiivisuuden varaan.

1. Kohde 1)
 - Maisemanhoitohankkeiden yhdistämistä esimerkiksi METSOon pidettiin kehittämisen arvoisena asiana. Tällöin eri ekosysteemipalveluiden tarjonnan samalla alueella arveltiin onnistuvan paremmin.
2. Kohde 2)
 - Eniten kritiikkiä oli saatu maankäytön rajoituksista, sillä lähtökohtana hankkeessa oli ollut, että maanviljelyä tai metsätaloutta ei alueella rajoiteta.
 - Jo luvattujen rahojen saanti ympäristöpuolelta oli myös koettu työlääksi ja byrokraattiseksi silloinkin, kun kustannukset olivat olleet selkeästi kohdenettuja.
 - Virkamiesten toiminnassa nähtiin ylilyöntejä esimerkiksi silloin, kun oli annettu neuvoja paikallisissa asioissa ottamatta huomioon alueen asukkaiden paikallistuntemusta ja halua toimia hankkeessa mukana.
 - Maanomistajien asuminen kaukana tilastaan oli myös ajoittain hankaloittanut asioiden hoitoa. Maanomistajien tavoitettavuutta ei kuitenkaan koettu ongelmaksi.
 - Joidenkin maanomistajien taholta esiintyi periaatteellista vastustusta hanketta kohtaan. Nämä maanomistajat eivät sallineet mitään toimenpiteitä alueellaan. Vastustus oli usein seurausta vanhoista sukuriidoista.
 - Hankkeen etenemistä oli pyritty vaikeuttamaan silloin, kun maanomistaja oli havainnut, että joku toinen hyötyy hankkeesta esimerkiksi maisema- tai matkailutoiminnan kautta.
 - Ongelmia oli tuottanut myös joidenkin metsänomistajien haluttomuus päästää ulkopuolisia toimijoita maillensa. Perikuntien kohdalla yhden ihmisen

vastustus oli voinut kaataa koko suunnitellun toimenpiteen. Hankkeen haasteena olikin ollut saada erilaiset ihmiset yksimielisiksi.

- Kyläkuntaisuus oli myös haitannut alkuvaiheessa hankkeen etenemistä, mutta sen vaikutus oli vähentynyt hankkeen edetessä.

Yhteismetsät

Yhteismetsien hallintoon ei nähty sisältyvän riskejä. Metsätalouden osalta riskiksi mainittiin mahdolliset myrskytuhot ja muut vastaavat luonnonkatastrofit.

Maanomistajan näkökulmasta yhteismetsään liittymistä rajoittavana tekijänä pidettiin maanomistajan oman päätätävällän menettämistä sekä sitä, että tilan liittämisen jälkeen maanomistajalla ei välttämättä ole oikeutta tehdä liittämällään metsiköllä mitään toimenpiteitä. Maanomistajilla oli myös pelko, että yhteismetsä myy heidän liittämänsä metsikön pois.

3.8 Verkostojen käyttämät suojelun keinot ja eri keinojen vahvuudet ja heikkoudet

METSO-verkostot

Pääasiassa käytössä olivat määräaikaiset suojelusopimukset (ympäristötuki). Lisäksi metsänomistajat olivat suojelleet metsiään omaehtoisesti ilman sopimusta yllättävänkin paljon. Hankkeet saivat myös tukea muun muassa kartoittajan työhön ympäristöministeriöltä sekä maa- ja metsätalousministeriöltä.

Verkoston metsänomistajia kiinnosti eniten määräaikainen suojele. Maanomistajalle annettiin suosituksia sopivista suojelun keinoista, mutta päätöksenteko käytettävästä keinosta jäi maanomistajalle. Kohteet käytiin läpi yhdessä metsäkeskuksen suunnittelijan ja METSO:n edustajien kanssa. Yleensä metsänomistaja vertasi saamaansa korvausta menetettäviin puunmyyntituloihin.

Kynnys vähätuottoisten alueiden kuten kallioisten alueiden ja suometsien suojeleluun oli matalampi kuin puuntuotannon kannalta parempien alueiden suojeleluun. Toisaalta vähätuottoisista alueista maksettava korvauskin oli alhaisempi kuin paremmista alueista maksettava korvaus.

Suojelukeinojen vahvuudet ja heikkoudet

METSOn vahvuutena hankkeissa nähtiin sen tarjoama mahdollisuus määräaikaiseen sopimukseen. Määräaikaisen suojelun maanomistajat kokivat pysyvää suojelua pehmeämmäksi ja helpommaksi, koska tällöin tulevaa polvea ei tarvitse sitoa pysyvästi. Määräaikaisen suojelun etuina nähtiin myös, että sillä saadaan herkemmin suuria pinta-aloja suojelun piiriin.

Määräaikaisen suojelun uhkana maanomistajat pitivät sitä, että määräajan umpeuduttua ilmaantuu uusia määräyksiä ja suojeluohjelmia, jotka estävät alueen ottamisen takaisin normaaliin metsätaloukseen. Luontoarvojen säilymisen kannalta riskinä määräaikaisessa suojelussa pidettiin sitä, että 10 vuoden jälkeen maanomistaja saattaa hakata koko puuston esimerkiksi rahan tarpeeseensa, jolloin suojelu on mennyt tavallaan hukkaan. Kymmenen vuoden määräaikaisuutta pidettiin myös liian lyhyenä metsän koko elinkaarta ajatellen. Joissakin hankkeissa määräaikaisia sopimuksia pidettiin huonona vaihtoehtona, koska tavoitteena oli pysyvä suojelu. Määräaikaisuuden ei myöskään katsottu sopivan kaikkiin metsiin.

Pysyvän suojelun keinoja pidettiin tehokkaimpana tapana turvata monimuotoisuusarvot, sillä pysyvässä suojelussa säilytettäväksi tarkoitetut kohteet myös pysyvät suojeltuna. Tätä suojelun keinoa pidettiin hankkeissa myös kustannustehokkaana. Määräaikainen suojelu nähtiin kuitenkin eräänlaisena porttina pysyvään suojeluun ja METSOn keinojen katsottiin täydentävän erittäin hyvin toisiaan: Monissa määräaikaisissa sopimuksissa vanhempi sukupolvi oli halunnut jättää päätöksenteon nuoremmalle sukupolvelle, joka saattaa hyvinkin aikanaan suojella alueen pysyvästi. Pysyvää suojelua pidettiin määräaikaista jäykempänä muutostilanteissa.

Maanomistajan omaehtoista suojelua ilman mitään korvausta pidettiin omistajalle vattomana ja riskittömänä. Riskinä nähtiin kuitenkin omistajanvaihdostilanteet, jolloin uusi omistaja ei haluakaan jatkaa suojelua, jolloin kohde voi tuhoutua. Ympäristötuki tekee suojelusta virallista, mutta silloinkin se on väliaikaista.

Yleisesti METSOssa pidettiin hyvänä, että maanomistaja saa korvauksen luontoarvojen perusteella. Erään näkemyksen mukaan luonnonarvokauppa ei kuitenkaan nykykäytäntöjen perusteella täysin toteudu: Nykyisin maanomistajille suojelusta maksettava korvaus määräytyy ainespuun arvon perusteella eli käydään eräänlaista puukauppaa. Lahopuusta, joka on luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokasta, ei puolestaan makseta korvausta ollenkaan. Luonnonhoidon osaamisessa maanomistajilla nähtiin puutteita, ja maanomistajille kohdistettavan koulutuksen tarvetta pidettiin suurena.

Maisemanhoitoalueet

Maisemanhoitoalueilla maanomistajat saavat korvauksia kemera-rahoista, mikäli kohteet täyttävät kemeran vaatimukset. Muita korvauksia ei tule. Viljelijät olivat saaneet ympäristötukea ELY:n kautta. Lampaanhoitotukea saatiin esimerkiksi niityille, jotka täyttivät maisemanhoidon kriteerit lampaiden hoidon kautta.

4. YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tämän haastattelututkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa maanomistajien asenteista metsien hoitoa ja erilaisten ekosysteemipalveluiden tuotantoa kohtaan. Lisäksi pyrittiin selvittämään maanomistajien suhtautumista erilaisiin yhteistoimintamuotoihin. Haastateltavina olivat verkostohankkeiden toteuttajat ja koordinaattorit, joten tulokset heijastavat myös heidän näkemyksiään ekosysteemipalveluihin ja yhteistoimintaan liittyvistä asioista. Haastattelut tehtiin vuosien 2010 ja 2011 aikana.

Haastatteluissa oli edustettuina METSO-verkostoja, maisemanhoitoalueita sekä yhteismetsiä eri puolilta Suomea. Verkostot poikkesivat toisistaan monin tavoin sekä tavoitteiltaan ja toimintatavoiltaan että laajuudeltaan. Mukana olleet METSO-yhteistoimintaverkostot sekä maisemanhoitoalueet oli perustettu 2000-luvun loppupuolella ja niiden toiminta oli siten melko alkuvaiheessa haastattelujen ajankohtana. Yhteismetsistä olivat edustettuina sekä vanha perinteikäs että uusi yhteismetsä. Verkoston perustamisen taustalla oli hyvin moninaisia syitä. Joissakin verkostoissa idea oli kypsynyt vuosia, joissakin tarjoutunut tilaisuus tai tietty tarve oli käynnistänyt verkostohankkeen.

Verkostojen tavoitteet

METSO-verkostohankkeista osassa pyrittiin tavoittamaan maanomistajia metsäluontoon liittyvää neuvontaa varten, osassa tavoitteena oli löytää uusia METSO-kohteita. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja suojelupinta-alan lisääminen sekä paikallisen elinkeinotoiminnan tukeminen kuuluivat myös tavoitteiden joukkoon.

Maisemanhoitoalueilla tavoitteina oli säilyttää maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaat maisemat. Lisäksi tavoitteisiin sisältyi elinkeinotoiminnan kehittäminen ja elämisen mahdollisuuksien parantaminen verkostojen alueilla.

Yhteismetsien tavoitteet olivat metsälaissa määriteltyjen tavoitteiden mukaiset. Lain mukaan yhteismetsän tulee toimia metsätaloudellisesti aktiivisesti ja tuottaa osakkaille tasaisesti tuloja. Kaiken toiminnan yhteismetsissä tulee olla taloudellisesti järkevää.

Metsien käyttö ja metsänomistajien tunnistamat ekosysteemipalvelut

Puuntuotanto oli metsänomistajille metsiensä tärkein käyttömuoto ja myös yleisimmin tunnistettu hyöty. Metsätalouden kannattavuuden säilyminen sekä mahdollisuus hoitaa metsiä normaalisti oli metsänomistajille tärkeää. Metsänomistajat olivat yleisesti valmiit-

ta ottamaan toiminnassaan huomioon puuntuotannon ohella muitakin käyttömuotoja. Erilaisten hyötyjen tuottaminen samalla kuviolla oli kuitenkin vähäistä. Yleensä metsänomistajat eivät asettaneet metsätalouden ja luonnonsuojelun kannattavuutta vastakkain, sillä luonnonsuojelun taustalla oli tavallisesti muitakin syitä kuin rahallinen korvaus.

Toinen metsänomistajien yleisesti tunnistama ja arvostama hyöty oli metsien virkistyskäyttö. Kaukana asuvat metsänomistajat korostivat virkistysarvoja useammin kuin muut metsänomistajat. Maisema-arvot olivat myös monille metsänomistajille tärkeitä. Toisaalta osa maanomistajista ei tunnistanut alueensa maisema-arvoja edes maisemanhoitoalueilla.

Suojeluun tähtääviin hankkeisiin osallistuvat metsänomistajat arvostivat erityisesti luontoarvoja ja myös tunnistivat niitä metsissään. Osa luontoarvoja metsissään tunnistavista maanomistajista suojeli alueensa omaehtoisesti ilman mitään sopimusta. Taustalla oli pelko, että alueesta tulee yleinen retkeilykohde, eivätkä nämä maanomistajat halunneet metsiinsä suuria retkeilijämääriä. Maisemanhoitoalueella maanomistajat kokivat joskus olevansa luonnonsuojelijoihin nähden vastapuolella siitä huolimatta, että tunnistivat ja pitivät luontokohteita arvokkaina.

Metsästys oli metsänomistajien yleisesti mainitsema hyöty. Maanomistajille metsästys onkin perinteinen vapaa-ajan harrastus ja suojelun vaikutukset metsästysmahdollisuuksiin kiinnostivat heitä myös.

Hieman harvemmin tunnistettuja ekosysteemipalveluita metsänomistajille olivat hiilen sidonta ja maaperän vesitalouteen liittyvät palvelut. Maisemanhoitoalueilla pohjavesi oli aiheuttanut jonkin verran ristiriitoja erilaisten maankäyttöön liittyvien rajoitusten vuoksi. Maisemanhoitoalueilla jotkut maanomistajat kokivat myös luonnonsuojelurajoitteet uhkana elinkeinon harjoittamiselle.

Useimmiten metsänomistajat eivät tiedostaneet tuottavansa hyötyä yhteiskunnalle. Hyötyjä ajateltiin lähinnä omista näkökohdista ja jälkipolvien kannalta. Hankkeiden toimijat kokivat, että hankkeilla voidaan lisätä maanomistajien tietoisuutta metsän tarjoamista hyödyistä ja hyödyn saajista.

Yhteismetsissä puuntuotanto oli luonnollisesti tärkein käyttömuoto ja pääasiallinen tavoite. Se oli myös yleisimmin tunnistettu hyöty. Luontoarvoihin ja maisemaan kiinnitettiin yhteismetsissäkin silti huomiota metsätoimenpiteiden yhteydessä. Erilaisia käyttömuotoja ei yhteismetsissä koettu ongelmaksi. Virkistyskäyttö ja metsästys olivat tärkeitä metsän tarjoamia hyötyjä monelle yhteismetsän osakkaalle, alueen mökkiläisille sekä lähialueiden asukkaille. Yhteismetsiä hyödynsikin hyvin laaja joukko ihmisiä.

Metsien tarjoamien hyötyjen tuotteistaminen

Suurin osa verkostoista oli vasta toimintansa alkuvaiheessa haastattelujen ajankohtana, joten tuotteistaminen ei ollut edennyt kovin pitkälle. Esimerkiksi varsinaisia elinkeinoja matkailun ympärille oli syntynyt vielä varsin vähän. Kaikkiaan kaupallista ajattelua ekosysteemipalveluiden yhteydessä metsänomistajilla oli melko vähän. Käsitukset olivat myös osittain vastakkaisia luonnon kaupallisen hyödyntämisen tarpeellisuudesta. Haastateltujen mukaan maanomistajien myönteisyyttä tuotteistamista kohtaan lisäisi se, että metsätalouden tarpeet otetaan toimenpiteissä riittävästi huomioon.

Alueilla oli joitakin luontopolkuja, joita maanomistajat hyödynsivät pääasiassa omissa matkailu yrityksissään. Kaikkiaan tuotteistaminen näyttäisi edellyttävän hyvin monenlaista toimintaa, sillä pelkän luontopolun varassa metsänomistajat arvioivat toiminnan jäävän taloudellisesti kannattamattomaksi.

Matkailijavirtojen kasvattamisen yhtenä edellytyksenä pidettiin riittävien majoitusmahdollisuuksien ja ruokailupalvelujen löytymistä alueelta. Alueiden elinvoimaisuuden säilymisen kannalta pidettiin myös tärkeänä, että palvelut tuovat tuloja paikalliselle väestölle. Lisäksi nähtiin, että tuotteistamisen onnistuminen edellyttää paljon julkisuutta, joten tiedotuksen tarve koettiin suureksi. Kaikkiaan tuotteistamisen koettiin vaativan paljon innostusta ja energiaa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että aloite yritystoiminnan käynnistämiseen tulee yrittäjiltä itseltään. Maatilamatkailuun ja vastaavaan yritystoimintaan erikoistuneet tilat toivoivat saavansa verkostossa hyötyä erityisesti markkinointiin liittyvissä asioissa.

Suureksi haasteeksi koettiin matkailijoiden kiinnostuksen herättäminen ja houkuttelu alueelle. Esimerkiksi maisemanhoitoalueet sijaitsivat jonkin verran syrjässä matkailijoiden tavanomaisilta kulkureiteiltä. Tähän tarkoitukseen kaivattiin esitteitä ainakin suomen ja englannin kielillä. Myös muita ”vetonauloja” oli mietinnässä.

Ideoita ja suunnitelmia hyötyjen tuotteistamiseksi verkostoissa oli paljon. Koulut nähtiin yhtenä potentiaalisena palvelujen hyödyntäjänä. Koulujen kiinnostus oli kuitenkin ollut toistaiseksi kovin vähäistä. Tämän kiinnostuksen lisäämistä pidettiin tärkeänä. Erityisen tärkeänä pidettiin, että saadaan opettajat kiinnostumaan asiasta, sillä kiinnostuksen puutetta oli nimenomaan opettajien keskuudessa. Myös metsästys nähtiin eri verkostoissa potentiaalisesti tuotteistamisen kohteeksi. Metsästysseuroilla näyttää lisäksi olevan suuri rooli metsien virkistyspaikkojen ylläpidossa.

Vanhassa yhteismetsässä oli harjoitettu rantatonttien vuokrausta useita vuosia. Tämä oli osoittautunut tuottoisaksi toiminnaksi. Lisäksi yhteismetsällä oli vuokratämppejä ja laavuja. Metsästäjien ja muiden alueella liikkuvien käyttöön oli pystytetty kotia ja nuo-

tiopaikkoja. Niillä pyrittiin ehkäisemään nuotiotulien tekoa muualle yhteismetsän maille. Luontomatkailusta ei oltu kovin kiinnostuneita, sillä sitä ei koettu kannattavaksi liiketoiminnaksi. Yhteismetsässä kaikkea uutta toimintaa kehitettäessä vertailut tehdään puunmyynti- ja vuokratuloihin.

Yhteistoiminta verkostoissa

METSO-verkostoissa yhteistoimintaan osallistuvien maanomistajien kirjo on laaja ja mukaan lähdetään pääosin omista lähtökohdista. Useimmat maanomistajat ymmärtävät metsäluonnon monimuotoisuuden merkityksen alueellaan, mikä lisää yhteistyöhalukkuutta. Yhteistyöhön motivoivia tekijöitä ovat olleet muun muassa yhteistoimintaverkoston yhteisöllisyys sekä halu tehdä omaa kylää tunnetuksi. Muiden metsänomistajien esimerkki on vaikuttanut myös osallistumishalukkuuteen. Suojelun vapaaehtoisuus ja määräaikaisuus mainittiin niin ikään tärkeiksi kannustimiksi. Lisäksi taloudelliset motiivit, kuten tuet ja korvaukset, olivat motivoineet osaa metsänomistajista osallistumaan yhteistoimintaan.

Verkostojen ydinjoukko koostui paikkakunnalla asuvista aktiivisista maanomistajista. He olivat kiinnostuneita myös suojelusta puuntuotannon ohella. Yleisimmin he halusivat suojella jonkin vaikeasti hoidettavan kohteen. Laajoja yhtenäisiä alueita maanomistajat halusivat harvoin suojella. Keskimääräistä halukkaampia suojelemaan metsiään olivat kaukana metsistään asuvat kaupunkilaiset. Yleensä heillä ei liittynyt taloudellisia tavoitteita metsänomistukseensa.

Maisemanhoitoalueilla paikalliset asukkaat olivat suhtautuneet myönteisesti hankkeisiin ja osallistuivat niihin aktiivisesti. Tämä oli vahvistanut kylän yhteishenkeä ja houkutellut uusia asukkaita alueelle vahvistaen myös alueen elinvoimaisuutta. Maanomistajia oli aktivoitu ja kannustettu tiedottamalla ja lehtikirjoituksilla hankkeesta.

Maisemahankkeissa hankkeen vetäjien rooli ja toisaalta organisaatioiden edustajien välinen yhteistyö nähtiin onnistumisen kannalta tärkeäksi. Yhteistyön koettiin parantuneen myös silloin, kun suunnitteluun ja toteutukseen osallistui henkilöitä, joilla oli riittävä koulutus ja kokemus asioista. Onnistumista edesauttoi lisäksi jonkun paikallisesti merkittävän henkilön osallistuminen hankkeeseen. Maisema-alueen tulevaisuus huoletti jossain määrin haastateltuja, sillä maisema tarvitsee jatkuvaa hoitoa ja hankkeen päätyttyä siitä huolehtiminen oli jäänyt maanomistajien vastuulle.

Yhteismetsien osakkaat olivat pääosin lähialueiden ja lähikaupunkien asukkaita. Syyt yhteismetsään liittymiseen olivat olleet pääosin taloudellisia tai sukupolvenvaihdoksiin ja perinnönjakoon liittyviä. Myös sijoitusmielessä sekä metsästysharrastuksen vuoksi osakkuuksia oli hankittu. Yhteismetsän hoidosta ja hallinnosta huolehtii hoitokunta ja

mahdolliset toimitsijat, joten suurin osa osakkaista ei osallistu yhteismetsän toimintaan osakaskunnan kokouksia lukuun ottamatta.

Kaikkiaan maanomistajien välinen yhteistyö luontoasioissa oli vähäistä. Ongelmat maanomistajien välisissä suhteissa olivat vaikeuttaneet yhteistyötä joissakin verkostoissa. Näitä ongelmia olivat esimerkiksi kateus ja pelko siitä, että muut saavat hyödyn maanomistajan kustannuksella. Maanomistajien pelko oman päätösvallan menettämisestä oli myös yhteistyötä heikentävä tekijä. Muita yhteistoimintaa rajoittavia tekijöitä olivat henkilöresurssien vähäisyys, maanomistajien ja organisaatioiden ajanpuute sekä luottamuspuula maanomistajien ja viranomaisten välillä. Kaupunkien ja kuntien yhteistyöhaluttomuus oli joissakin verkostoissa ollut myös ongelma.

Ulkopuoliset yhteistyötahot

Ulkopuolisina yhteistyötahoina verkostoilla olivat yleisimmin metsäkeskukset, metsänhoitoyhdistykset ja metsäyhtiöt. Varsinkin suurten metsänhoitoyhdistysten osallistuminen hankkeisiin oli koettu monimuotoisuutta edistäväksi, sillä niillä katsottiin olevan riittävästi resursseja ja asiaan liittyvää tietotaitoa.

Muita yhteistyötahoja olivat verkostosta riippuen muun muassa Maanmittauslaitos, metsästysseurat, koneurakoitsijat, metsäpalveluyrittäjät, luonnonsuojelupiirit ja energiayhtiöt. Energiayhtiöiden kanssa yhteistyön arveltiin lisääntyvän tulevaisuudessa.

Yhteistyötä eri toimijoiden välillä ei aina koettu kitkattomaksi tai riittäväksi. Haastattelujen perusteella näyttää myös siltä, että ylätason toimijoilla ei ole aina selkeää kuvaa siitä, mitä kentällä tapahtuu. Tämä oli aiheuttanut jonkin verran ristiriitoja toteuttajien keskuudessa.

Hankkeiden onnistumisen kannalta kolmea tekijää pidettiin keskeisenä. Nämä tekijät olivat luottamus osapuolten välillä, maanomistajien myönteinen asenne sekä hyvä tiedottaminen.

Verkostojen käyttämät suojelun keinot

Verkostoissa olivat käytössä lähinnä määräaikaiset ympäristötukisopimukset. Nämä myös kiinnostivat metsänomistajia eniten. Määräaikaisuuden etuina pidettiin sitä, että lopullinen päätös voitiin jättää tulevien sukupolvien tehtäväksi. Uhkana määräaikaisessa suojelussa maanomistajat pitivät suojelun aikana mahdollisesti säädettäviä uusia määräyksiä ja suojeluohjelmia, jotka estävät alueen ottamisen takaisin metsätalouskäyttöön. Maanomistajien tiedot luonnonhoitoon liittyvissä asioissa arvioitiin puutteellisiksi ja koulutuksen tarve koettiin suureksi.

LÄHTEET

- Hellström, E. 2001. Conflict Cultures – Qualitative Comparative Analysis of Environmental Conflicts in Forestry. Silva Fennica Monographs 2. Helsinki.
- Hänninen, H. & Sevola, Y. 2010. Metsämaan omistus 2009. Metsätilastotiedote 48 / 2010. Metsäntutkimuslaitos.
- Jäppinen, J–P., Seppälä, J. & Naskali, A. 2004. Ekosysteemilähestymistapa biodiversiteetin suojelussa, hoidossa ja kestävässä käytössä. Suomen ympäristö 733. Ympäristöministeriö. 46 s.
- Kaljonen, M., Primmer, E., de Blust, G., Nijnik, M. & Külvik, M. 2007. Multifunctionality and biodiversity conservation – institutional challenges. Chmielewski, T. (ed.). Julkaisussa: Nature conservation management: from idea to practical results. European Commission 6th Framework Programme A Long-Term Biodiversity, Ecosystem and Awareness Research Network (ALTER-Net), 53-69.
- Karppinen, H. , Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metlan tiedonantoja 852. 83 s.
- Kniivilä, M., Horne, P., Hytönen, M., Jäppinen, J–P., Naskali, A., Primmer, E., Rinne, J. 2011. Monia hyötyjä metsistä – ekosysteemipalveluiden yhteistuotanto ja tuoteistaminen. PTT raportteja 227. Pellervon taloustutkimus PTT. 62 s. + liitteet.
- Metsätilastollinen vuosikirja 2010. Suomen virallinen tilasto. Metsäntutkimuslaitos.
- Rämö, A–K. & Tilli, T. 2007. Metsänomistajien käsitykset metsien yhteisomistuksesta: Metsänomistajakysely. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 204. Helsinki. 72 s. + liitteet.
- Rämö, A–K. & Toivonen, R. 2009. Uusien metsänomistajien asenteet, motiivit ja aiemukset metsiin ja metsänomistukseen liittyvissä asioissa. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 216. Helsinki. 137 s. + liitteet.
- Tilli, T., Rämö, A–K., Maidell, M., Toivonen, R. & Kärki, L. 2009. Metsänomistajien näkemyksiä metsätalouden kannattavuudesta ja puun tarjonnasta vuoteen 2015. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 213. Helsinki. 94 s. + liitteet.
- www.metsonpolku.fi . METSO – Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma. Käyntipäivämäärä 9.1.2012.
- www.tapio.fi/yhteismetsat. Käyntipäivämäärä 9.1.2012.
- www.ymparisto.fi. a. Arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriön sisältödokumentti 30.9.2011.
- www.ymparisto.fi. b. Arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriön sisältödokumentti 14.2.2011.

PTT julkaisuja, PTT publikationer, PTT publications

22. Hanna Karikallio. 2010. Dynamic Dividend Behaviour of Finnish Firms and Dividend Decision under Dual Income Taxation
21. Satu Nivalainen. 2010. Essays on family migration and geographical mobility in Finland
20. Terhi Latvala. 2009. Information, risk and trust in the food chain: Ex-ante valuation of consumer willingness to pay for beef quality information using the contingent valuation method.
19. Perttu Pyykkönen. 2006. Factors affecting farmland prices in Finland
18. Vesa Silaskivi. 2004. Tutkimus kilpailuoikeuden ja maatalouden sääntelyn yhteensovittamisesta.

PTT raportteja, PTT forskningsrapporter, PTT reports

238. Perttu Pyykkönen – Janne Huovari. 2012. Turkisalan tuottamat verot.
237. Anna-Kaisa Rämö – Paula Horne – Jussi Leppänen. 2012. Yksityismetsänomistajien suhtautuminen metsälakiin.
236. Matleena Kniivilä – Leena Kerkelä – Kalle Laaksonen. 2012. Vaihtoehtoja Suomen perushyödykkeisiin liittyvälle kehityspolitiikalle.
235. Janne Huovari. 2012. Globalisaatio ja tuotannon sijoittuminen.
234. Anna-Kaisa Rämö – Valtteri Härmälä – Jyri Hietala – Paula Horne. 2012. Nuoret ja puupohjaisten tuotteiden kuluttaminen.
233. Pasi Holm – Veera Laiho – Iikko B. Voipio. 2012. III-olut Alkoon ja II-olut kauppoihin
232. Jyri Hietala – Markus Lahtinen – Petri Mäki-Fränä – Sami Pakarinen. 2011. Omaisuus ja hoiva – Eri omaisuuslajit vanhuusajan hoivan rahoittamisessa
231. Paula Horne – Pasi Holm – Anna-Kaisa Rämö – Ville Haltia. 2011. Kaupunkilaisten suhde maaseutuun
230. Kyösti Arovuori – Hanna Karikallio – Perttu Pyykkönen. 2011. Voimasuhteiden kehitys Suomen ruokamarkkinoilla
229. Pasi Holm ja Janne Huovari. 2011. Kunnat verouudistuksen maksajina? Julkaistu myös sarjassa: Kunnallisanon kehittämistätiön tutkimusjulkaisut nro 63

PTT työpapereita, PTT diskussionsunderlag, PTT Working Papers

139. Perttu Pyykkönen Tapani Yrjölä Erik Puttaa. 2012. Tuottaja- ja toimialaorganisaatiot Suomessa.
138. Emmi Haltia – Pasi Holm – Kaisa Hämäläinen. 2012. Kaivostoiminnan taloudellisten hyötyjen ja ympäristö- ja hyvinvointivaikutusten arvottaminen.
137. Matleena Kniivilä – Stefan Bäckman – Paula Horne – Javier Martinez-Vega – Samir Mili – Perttu Pyykkönen. 2012. Frameworks for sustainable agriculture and forestry: applications to Finland and Spain.
136. Leena Kerkelä. 2012. Maatalous- ja ympäristöalan muutosvoimat ja osaamistarpeet.
135. Pasi Holm – Veera Laiho. 2012. Alkoholijuomien optimiverotus Suomessa.
134. Markus Lahtinen – Veera Laiho – Sami Pakarinen – Lauri Esala. 2011. Alueellisten asuntomarkkinoiden kehitys vuoteen 2014.
133. Markus Lahtinen – Veera Laiho – Sami Pakarinen. 2011. Kotitalouksien asumismenot Suomessa 2011-2015.
132. Perttu Pyykkönen – Tuomas Kuhmonen – Stefan Backman. 2011. Pohjoisen tuen tukijärjestelmän vaikutukset Suomessa vuosina 2006-2010.
131. Petri Mäki-Fränä – Markus Lahtinen – Sami Pakarinen – Lauri Esala. 2011. Alueellisten asuntomarkkinoiden kehitys vuoteen 2013.
130. Perttu Pyykkönen - Teemu Seppälä – Tapani Yrjölä. 2011. Rehun sopimustuotannon mahdollisuudet Kainuussa.
129. Tapani Yrjölä - Petri Mäki-Fränä - Perttu Pyykkönen. 2010. Maataloustuotteiden kaupan vapautumisen vaikutukset tuotannon keskittymiseen - ekonometrinen analyysi.
128. Tapani Yrjölä. 2010. Elintarviketuotannon rakenteen keskittyminen ja politiikat.